

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७४/०९/२२

राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको कार्यान्वयन अवस्था कमजोर

शिव दुवाडी

राष्ट्रिय प्राथमिकताप्राप्त आयोजनाको कार्यान्वयन अवस्था कमजोर देखिएको छ । चालू आवको पहिलो चौमासमा अधिकांश राष्ट्रिय आयोजनाहरूको प्रगति नाजुक देखिएको हो । राष्ट्रिय योजना आयोगका उपाध्यक्ष डा. स्वर्णिम वाग्लेका अनुसार चालू आवको प्रथम चौमासिकमा आर्थिक वृद्धिदरको तुलनामा खर्च भने बढेको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगका अनुसार चालू आर्थिक वर्ष ०७४-७५ को पहिलो चौमासिकमा चारवटा राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाले मात्र ८० प्रतिशतभन्दा बढी प्रगति हासिल गरेका छन् ।

आयोगका उपाध्यक्ष वाग्लेले आयोजनाको प्रगति सन्तोषजनक भएको दाबी गरे । निर्वाचनलगायतका कारण पहिलो चौमासमा अपेक्षित गति नदेखिएको दाबी गर्दै उनले बाँकी अवधिमा आयोजनाले गति लिँदै जाने जिकिर गरे । उनका अनुसार सो अवधिमा भेरी-बबई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाले सबैभन्दा धेरै प्रगति हासिल गरेको छ । सो आयोजनाले १ सय ३५ प्रतिशत, बबई सिँचाइ आयोजनाले साढे ९१ प्रतिशत, माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाले ९० दशमलव नौ प्रतिशत र रानीजमरा कुलरिया सिँचाइ आयोजनाले ८० दशमलव सात प्रतिशत प्रगति हासिल गरेको छ । यस्तै, पाँचवटा आयोजनाले ५० देखि ५९ प्रतिशत र १० वटा आयोजनाले ५० प्रतिशतभन्दा कम प्रगति हासिल गरेको आयोगले जनाएको छ ।

चालू आवको चार महिनासम्ममा कोसी राजमार्गको १५, कालीगण्डकी करिडोरको १२ र पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको प्रगति पाँच प्रतिशत मात्र छ । आयोगका अनुसार बूढीगण्डकी जलविद्युत् आयोजनाको प्रगति शून्य दशमलव ६ प्रतिशत मात्रै छ । यस अवधिमा काठमाडौँ-तराई द्रुतमार्ग, दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल र पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजनाको प्रगति नै हुन नसकेको आयोगले जनाएको छ ।

आयोगका अनुसार चालू आवको पहिलो चार महिनामा ८६ वटा पहिलो प्राथमिकताका आयोजनाको मात्र ८० प्रतिशतभन्दा बढी प्रगति छ । यस्तै, ७७ वटा आयोजनाले ५० देखि ७९ प्रतिशत प्रगति हासिल गरेका छन् । १ सय ४० आयोजनाले भने ५० प्रतिशतभन्दा कम प्रगति गरेका छन् । नेपालमा पहिलो प्राथमिकताका आयोजनको संख्या १ हजार ७९ छ ।

यसैबीच प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाले राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूको कामलाई प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयनमा लैजान सम्बन्धित मन्त्रालयहरूलाई निर्देशन दिएका छन् । राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान समितिको बैठकमा उनले यस्ता आयोजना कार्यान्वयनमा जोड दिन सम्बद्ध पक्षलाई निर्देशन दिएका हुन् । समितिमा उनले फास्ट ट्रयाक, भैरहवा, पोखरा र निजगढ अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माणको कामलाई गति दिन पनि सम्बन्धित मन्त्रालयलाई निर्देशन दिए । तीनवटै तहको निर्वाचन सम्पन्न भएकाले अब विकास, निर्माणको कामले गति लिने सरकारको अपेक्षा छ ।

मुलुकका व्याप्त राजनीतिक तरलताका कारण सरकारी खर्च लक्ष्यअनुसार हुन सकेको छैन । जसका कारण अधिकांश विकास आयोजना प्रभावित बन्दै आएका छन् । राष्ट्रिय गौरवका आयोजनामा परेका कार्यक्रमको समेत लक्ष्यअनुसार काम हुन सकेको छैन । यसले गर्दा बर्सेनि ठूलो धनराशि त्यसै खेर गइरहेको छ । कतिपय विदेशी रकमसमेत खर्च हुन नसकेका कारण फ्रिज भएका छन् ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/२२

मिदिमखोला जलविद्युत् : आयोजनाको दायित्वभन्दा बढी माग गरी आक्रमण

दुर्गा लामिछाने

जलविद्युत् आयोजनाले 'समुदाय सहयोग कार्यक्रम' अन्तर्गत गर्नुपर्ने योगदानभन्दा ४ गुणा बढी माग गरी ३ दशमलव ३ मेवाको मिदिमखोला जलविद्युत् आयोजना माथि आक्रमण भएको छ । लमजुङको मध्यनेपाल नपा-८ करापु डढुवास्थित उक्त आयोजनामा स्थानीयवासीद्वारा आक्रमण भएको हो ।

ऊर्जा सङ्कट निवारण कार्ययोजनामा १ सय मेगावाट क्षमतासम्मका जलविद्युत् आयोजनाले 'सामुदायिक सहयोग कार्यक्रम' अन्तर्गत कुल लगानीको शून्य दशमलव ७५ प्रतिशत र १ सय मेगावाटभन्दा माथिका आयोजनाले शून्य दशमलव ५० प्रतिशत छुट्याउनुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । यस आयोजनाको कुल लागत करीब रु. ८० करोड रहेको छ । कार्ययोजनाले तोकेअनुसार समुदायका लागि आयोजनाले गर्नुपर्ने खर्च करीब रु. ६० लाख हुन आउँछ ।

तर, आक्रमणकारीहरूले करीब रु. ३ करोडबराबरको लागत लाग्ने विकास निर्माणको माग गरिरहेको आयोजना सूत्रको भनाइ रहेको छ ।

गत मङ्गलवार स्थानीय केही मानिसलाई लिएर गुण्डागर्दीको शैलीमा आएका मानिसले आयोजनाले आफ्ना माग पूरा गर्नुपर्ने धम्की दिएर गएको थियो । त्यसका २ दिनपछि मोटरसाइकलमा आएका २०-२५ जनाको समूहले आक्रमण गरी क्षति पुऱ्याएको आयोजना स्रोतले बताएको छ । आक्रमणकारीले आयोजनाको आवासगृह र कार्यालयको पर्खाल, ढोका, झ्याल साथै कम्प्युटर, दराजलगायत सामग्रीमा क्षति पुऱ्याएका छन् । त्यस्तै ग्यारेजमा राखिएको बा १३ ज २४६३ नं. को पिकअप जीपमा पनि क्षति पुगेको आयोजनाले जानकारी दिएको छ ।

आफूहरूले स्थानीय रूपमा केही मात्रामा सहयोग गरेको र आयोजना नाफामा जान थालेपछि थप सहयोग गर्नसक्ने स्रोतले बताएको छ । 'आयोजनामा थुप्रै स्थानीय बासिन्दाको पनि लगानी भएकाले आयोजना कहिलेबाट नाफामा जान थाल्यो थाहा भइहाल्नेछ,' स्रोतले भन्यो, 'त्यसपछि हामी आफ्नो दायित्वभिन्न पर्ने सहयोग गर्न तयार छौं ।'

अर्कोतर्फ आक्रमणका कारण आयोजनाको करीब रु. ७५ लाख बराबरको क्षति भएको स्रोतको भनाइ रहेको छ ।

तर, निर्माण सम्पन्न गरी वेट टेष्ट (राष्ट्रिय प्रसारणमा जोड्नुअघिको परीक्षण) गरिरहेको अवस्थामा आक्रमण भएका कारण आयोजनाको विद्युत् व्यापार प्रारम्भमै रोकिएको छ । 'आक्रमणकारीको धम्कीका कारण हामी आयोजना चलाउन सकिरहेका छैनौं,' स्रोतले भन्यो, 'उता नेपाल विद्युत् प्राधिकरणलाई दिनुपर्ने विद्युत्को मिटर घुम्न शुरु भइसक्यो ।' आक्रमणपछि दुई पक्षबीच वार्ता हुन नसकिरहेका कारण आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन रोकिएको हो ।

स्थानीय जनप्रतिनिधिसहितको छलफलबाट समाधान खोज्ने प्रयत्न भइरहेको स्रोतले जानकारी दिएको छ ।

आयोजनाको प्रवर्द्धक कम्पनी युनियन हाइड्रोपावर लिमिटेडले सर्वसाधारणका लागि शेयर खुला गर्न धितोपत्र बोर्डमा दिएको निवेदन प्रक्रियामा रहेको छ ।

२०७१ सालको माघबाट निर्माण प्रारम्भ भएको उक्त आयोजनाले निर्माणकालमै भूकम्प तथा नाकाबन्दीको असर भोगिसकेको छ । यसका कारण आयोजनाको काम रोकिनुका साथै आयोजनाको लागत बढ्न गएको स्रोतको भनाइ रहेको छ ।

माग सम्बोधन भएन : स्थानीय

पटकपटकको अनुरोधपछि पनि आयोजना पक्षबाट आफ्ना मागमा सुनुवाइ नभएपछि आक्रमण गरेको डढुवाका

स्थानीयले बताएका छन् । डढुवाका स्थानीयले आयोजनाको बाँध निर्माणका क्रममा भत्किएका पाटीको निर्माण गर्नुपर्ने, बाँध क्षेत्रस्थित लाडदी देवीको मन्दिर पुग्ने पुलको निर्माण र गाउँसम्म पुग्ने मोटरबाटो निर्माण गरिदिनुपर्ने लगायत माग राख्दै आएका थिए । स्थानीयले बाँध क्षेत्रमा अवरोध पुर्याउँदा मात्रै २० लाख बढीको क्षति भएको आयोजना पक्षले जानकारी गराएको छ । जनसम्पर्क अधिकृतका अनुसार स्थानीयले २ करोड २५ लाख रुपैयाँबराबरको योजना माग गरेका थिए ।

इलाका प्रहरी कार्यालय भोर्लेटारका प्रहरी निरीक्षक जयराम वन्तका अनुसार घटनामा संलग्नहरू फरार रहेको र खोजीकार्य तीव्र पारिएको छ । घटनापछि आयोजनामा केही काम अघि बढ्न सकेको छैन भने स्थानीय र आयोजना पक्षबीच द्विपक्षीय वार्ताको सम्भावनासमेत हराएको छ ।

श्रोत: काब्लिपुर, २०७४/०९/२३

जलविद्युतमा चिनियाँ कम्पनीको २० अर्ब थपिँदै

हाइड्रो चाइना कर्पोरसनद्वारा रसुवाको माथिल्लो त्रिशूली २ मा २० अर्ब ३८ करोड रुपैयाँ लगानी स्वीकृत गरिदिन सरकारसमक्ष प्रस्ताव

जलविद्युत् क्षेत्रमा चिनियाँ कम्पनीको २० अर्ब रुपैयाँ वैदेशिक लगानी थपिने भएको छ । हाइड्रो चाइना कर्पोरसनले रसुवाको माथिल्लो त्रिशूली २ मा २० अर्ब ३८ करोड रुपैयाँ लगानी गर्न सरकारसमक्ष प्रस्ताव पेस गरेको हो । उद्योग विभागका अनुसार प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी (एफडीआई) स्वीकृतिका लागि प्रस्ताव पेस गरेको हो ।

चीनबाट विदेशी लगानी भित्र्याउनेमा यो ठूलो कम्पनी मानिन्छ । विभागका अनुसार रसुवाको गेसाङ्कुण्ड गाउँपालिका-५ र पार्वतीकुण्ड गाउँपालिका-२ र ४ मा अवस्थित त्रिशूली नदीमा १ सय २ मेगावाट क्षमताको विद्युत् आयोजनामा लगानी गर्न चाहेको हो । हाइड्रो चाइनाले शतप्रतिशत विदेशी लगानीको प्रस्ताव पेस गरेको छ ।

‘प्रस्ताव पेस भएको धेरै भइसक्यो । उद्योगमन्त्रीले अध्यक्षता गर्ने औद्योगिक प्रवर्द्धन बोर्डको बैठक नबसेकाले प्रस्ताव स्वीकृत हुन सकेको छैन,’ बोर्डका एक अधिकारीले भने, ‘आगामी बस्ने बोर्ड बैठकमा हाइड्रो चाइनाको प्रस्ताव पेस हुनेछ ।’ विद्युत् विकास विभागले माथिल्लो त्रिशूली २ का लागि लगानीपूर्वका सबै काम पूरा गरिसकेको छ । वातावरण प्रभाव मूल्यांकन (ईआईए) प्रतिवेदन स्वीकृत भइसकेको छ । विदेशी लगानी स्वीकृत भएलगत्तै निर्माणको काम सुरु गर्ने गरी हाइड्रो चाइनाले प्रस्ताव पेस गरेको हो । आयोजनाको निर्माण अवधि पाँच वर्षको हुने जनाइएको छ । कम्पनीले चालु पुँजी ६ करोड ५० लाख र स्थिर पुँजी २० अर्ब ३१ करोड ५० लाख रुपैयाँ लगानी गर्नेछ ।

कम्पनीको उक्त प्रस्ताव उद्योगमन्त्रीको अध्यक्षतामा बस्ने औद्योगिक प्रवर्द्धन बोर्ड बैठकले स्वीकृत गर्नुपर्नेछ । दुई करोड रुपैयाँसम्मको लगानी उद्योग विभाग, त्यसभन्दा माथि १० अर्ब रुपैयाँसम्म औद्योगिक प्रवर्द्धन बोर्ड र १० अर्ब रुपैयाँभन्दा माथिको लगानी प्रधानमन्त्रीले अध्यक्षता गर्ने लगानी बोर्ड बैठकले स्वीकृति दिनुपर्ने हुन्छ । जलविद्युत्को विदेशी लगानी भने पाँच सय मेगावाटभन्दा कम क्षमताको औद्योगिक प्रवर्द्धन बोर्ड र त्यसभन्दा माथि मात्रै लगानी बोर्डबाट लगानी स्वीकृत गर्ने व्यवस्था छ । माथिल्लो त्रिशूली २ को पाँच सय मेगावाटभन्दा कम (एक सय २ मेगावाटको) भएकाले औद्योगिक प्रवर्द्धन बोर्डमा पेस हुने भएको हो ।

विभागमा स्वीकृति पाइसकेको विदेशी लगानीको विवरणअनुसार गत आर्थिक वर्षसम्ममा सबैभन्दा बढी लगानी जलविद्युत् क्षेत्रमा छ । ८७ अर्ब ५७ करोड २३ लाख रुपैयाँ जलविद्युत् क्षेत्रमा विदेशी लगानीको प्रतिबद्धता आइसकेको छ । कृषि तथा वनजन्य, निर्माण, जलविद्युत्, उत्पादनमूलक, खानी, सेवा र पर्यटनमध्ये सबैभन्दा बढी जलविद्युतमा हो । जलविद्युतपछि सेवा क्षेत्रमा ४० अर्ब ५७ करोड २७ लाख

रुपैयाँ विदेशी लगानीको प्रतिबद्धता देखिन्छ । विदेशी लगानीका प्रतिबद्धता ७५ वटा जलविद्युत् आयोजनामा देखिन्छ ।

नेपाली लगानीकर्तासहित जलविद्युत् क्षेत्रमा ६ खर्ब १४ अर्ब ८२ करोड १५ लाख रुपैयाँ लगानी प्रतिबद्धता देखिन्छ । यो कुल लगानी प्रतिबद्धताको करिब ५३ प्रतिशत हिस्सा हो ।

हालसम्म सबै क्षेत्रमा ११ खर्ब ६९ अर्ब ४० करोड ९१ लाख रुपैयाँ लगानीको प्रतिबद्धता आएको छ । यसमध्ये सबैभन्दा बढीजलविद्युत्को हो । विभागले कृषि तथा वन, निर्माण, उत्पादनमूलक, खनिजजन्य, सेवा, पर्यटन र ऊर्जामूलक उद्योगको शीर्षक विभाजन गरी उद्योग दर्ता गर्ने चलन छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०१४/०९/२३

हाइड्रो एक्सपो ४० हजारले अवलोकन गरे

जलविद्युत्मा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गर्ने उद्देश्यले शुक्रबारदेखि सुरु भएकाे पहिलाे 'हिमालयन हाइड्रो एक्सपो २०१८' आइतबार पूरा भएकाे छ । एक्सपोे ४० हजारले अवलोकन गरेका छन् । राजधानीको भृकुटी मण्डपमा आयाेजना गरिएकाे एक्सपोमा जलविद्युत् क्षेत्रसँग सम्बन्धित स्वदेशी, विदेशी तथा क्याम्पस र विश्वविद्यालयका विद्यार्थी र प्राध्यापकले अवलोकन गरेका हुन् । एक्सपो पूर्ण सफल भएको आयोजक स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान) का अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईंले बताए । 'जलविद्युत्को विकाससँग जोडिएका सबै क्षेत्रलाई समेट्न सफल भएको छ,' उनले भने, 'गुणस्तरीय सूचना साटासाट भएकाले जलविद्युत् भविष्यमा प्रवर्द्धकको यात्रा सहज बनाउन एक्सपोको सहयोगी भूमिका रहने छ ।' जलविद्युत् आयोजना निर्माणमा प्रयोग हुने ठूला उपकरणको बजार मूल्य प्रतिस्पर्धात्मक देखिँदा प्रवर्द्धकले सस्तो दरमा खरिद गर्न सक्ने सम्भावना देखाएको पनि गुरागाईंले बताए । ३ दिनसम्म चलेको एक्सपोमा जलविद्युत् प्रवर्द्धक, ऋण लगानी गर्ने बैंक, इक्युपमेन्ट सप्लायर, विदेशी लगानीकर्ताको सहभागिता रहेको थियो । चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अष्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक लगायत देशका प्रतिनिधीले सहभागिता जनाएका छन् । साउथ वेष्ट्रन विजनेस कलेजलाई उत्कृष्ट पुरस्कार हिमालयन हाइड्रो एक्सपोले आयोजना गरेको अन्तर कलेज प्रतिस्पर्धामा साउन वेष्ट्रन विजनेस कलेज उत्कृष्ट भएको छ । जलविद्युत् उत्पादनमा स्वदेशी लगानीका स्रोतबारे प्रस्तुती दिएको कलेजले प्रतियोगितामा पहिलो पुरस्कार प्राप्त गरेको हो । विजेता कलेजले ५५ हजार ५ सय ५५ रुपैयाँ ५५ पैसा रासीको पुरस्कार प्राप्त गरेको छ । यस्तै, काठमाडौं विश्व विद्यालयको समूह 'सी' प्रतियोगितामा दोस्रो भएको छ । यो समूहले 'लो हेड' भएका आयोजनाका लागि प्रयोग हुने टर्वाइनको डिजाइन तथा निर्माण गरेको थियो । दोस्रो हुने समूहलाई २२ हजार २ सय २२ रुपैयाँ २२ पैसा रासीको पुरस्कार प्रदान गरिएको छ । तेस्रो हुने काठमाडौं विश्व विद्यालयकै समूह 'ई' ११ हजार १ सय ११ रुपैयाँ ११ पैसा प्रदान गरिएको छ । यो समूहले नदीको पानी पम्पिङ गरेर ग्रामीण क्षेत्रमा सिंचाई गर्न सकिने प्रविधि आविष्कार गरेको थियो । प्रतियोगितामा काठमाडौं विश्व विद्यालयको समूह 'डी' 'सी', 'ए' क्रमशः चौथो, पाँचौं र छैटौं भएका छन् । विजेतालाई इपान अध्यक्ष गुरागाईंले नगद पुरस्कार प्रदान गरे ।

श्रोत: नागरीक, २०१४/०९/२३

धमाधम निर्माण हुँदै जलविद्युत् आयोजना

भीम चापागाईं

जिल्लाका विभिन्न नदीहरूमा बर्सेनिजसो जलविद्युत् आयोजना निर्माण हुँदै विद्युत् उत्पादनसमेत गरिहेका छन् । जिल्लाका माई र पुवाखोलामा उत्पादन गरिरहेका आयोजना आधा दर्जन नाघेका बेला केही आयोजना धमाधम निर्माण चरणमा छन् ।

जिल्लामा एउटा आयोजनाको निर्माण कार्य चलिरहेको छ भने बाँकी दुई आयोजनाको काम सुरु हुन लाग्दैछ । क्यासकेडसहितका चार आयोजनाले दुई वर्षयता मात्रै उत्पादन सुरु गरेका थिए । जलविद्युत्को सम्भावना भएका नदीहरूमा अहिले आयोजना बन्ने लहर चलेको हो । इलाम नगरपालिका-५ बरबोटे र वडा २ सुम्बेकस्थित माईखोलामा सुपरमाई जलविद्युत् आयोजनाको काम धमाधम छ । डेढ अर्ब रुपैयाँ लगानीको आयोजना निर्माणपछि राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा ७.८ मेगावाट विद्युत् थपिनेछ ।

२०७८ असार १ सम्ममा विद्युत् उत्पादन गर्नेगरी गतवर्ष काम सुरु भएको हो । अहिले विद्युत् गृह, पेनस्टक पाइपलाइन निर्माणलगायत सबैजसो काम निरन्तर भइरहेको आयोजनाले जनाएको छ । 'रन अफ दी रिभर' प्रकारको आयोजनाबाट वर्षमा ४७.३९ गिगावाट विद्युत् उत्पादन हुने अनुमान आयोजनाको छ । सदरमुकामबाट नौ किलोमिटरमा रहेको आयोजनाको इन्टेक र बालुवा थिग्याउने पोखरी इनपा वडा २ मा र विद्युत् गृह चाहिँ वडा ५ मा निर्माण हुँदैछ । पावर हाउससम्मको डिजाइन बहाव ७.३४ घनमिटर प्रतिसेकेन्ड र कुल हेड १३३.३ मिटर रहेको आयोजनाका अध्यक्ष मोहनविक्रम कार्कीले जानकारी दिए ।

माइखोलाको पानी विद्युत् गृहसम्म ल्याउन तीन हजार दुई सय ३५ मिटर लम्बाइ र २.३ मिटर व्यासको हेडरेस पाइप प्रयोग गरिँदैछ । यो पानी सात मिटर व्यास र २४ मिटर उचाइ रहेको सर्ज ट्यांकमा खसालिने छ । विद्युत् गृहमा ३.९ मेगावाट क्षमताका दुई होरिजेन्टल एक्सिस भएका फ्रान्सिस टर्बाइनमा पानी खसालेर विद्युत् उत्पादन गर्ने उनले बताए । 'धमाधम काम भइरहेको छ, सबै कुराले साथ दिए निर्धारित समयमा आयोजनाको काम सम्पन्न हुन्छ,' उनले भने ।

जिल्लाकै सुम्बेकमा ९.१ मेगावाटको सगरमाथा जलविद्युत् आयोजना निर्माण सुरु हुन लाग्दैछ । काम सुरु गर्न अन्तिम तयारी भइरहेको आयोजनाले जनाएको छ । पुवाखोलामा चार मेगावाटको पुवाखोला-२, माइबेनीमा ९.२ मेगावाटका आयोजना पनि काम सुरु गर्ने तयारीमा छन् ।

जिल्लामा सानिमा माई, पञ्चकन्या, हिमाल दोलखा, पुवाखोला, पुवाखोला-१ र जोगमाई आयोजनाले विद्युत् उत्पादन गरिरहेका छन् । सानिमा माई र पञ्चकन्याका क्यासकेडसमेत सञ्चालनमा आइसकेका छन् । तर, हिउँदमा नदीमा पानीको बहाव कम भएकाले उत्पादन चाहिँ एक तिहाइ मात्रै भइरहेको ती आयोजनाले जनाएका छन् ।

अहिले इलाम, पाँचथर र ताप्लेजुङमा सञ्चालित काबेली करिडोरअन्तर्गतका १० आयोजनाको विद्युत् उत्पादन घटेको छ । करिडोरमा चालू रहेका १० जलविद्युत् आयोजनाको कुल क्षमता ८६.९७ मेगावाट रहेपनि ३१.३० मेगावाट मात्रै उत्पादन भइरहेको ती आयोजनाले जनाएका छन् । तीनै जिल्लामा सबैभन्दा बढी क्षमता (२९ मेगावाट) को इलाम चिसापानीस्थित सानिमा माई जलविद्युत् आयोजनाबाट अहिले ९.९८ मेगावाट विद्युत् मात्रै उत्पादन हुँदैछ ।

खोलामा पानी कम भएकाले क्षमताअनुसार उत्पादन हुन नसकेको आयोजनाले जनाएको छ । यसको मुख्य आयोजना २२ मेगावाट र क्यासकेड सात मेगावाटको हो ।

इलामको माइखोलामा रहेको ४.५ मेगावाट क्षमताको हिमाल दोलखा आयोजनामा १.२ मेगावाट मात्रै उत्पादन भइरहेको छ । माइखोलाकै पञ्चकन्या माई आयोजना ९.९८ मेगावाट क्षमताको रहेपछि अहिले ३.७ मेगावाट मात्रै उत्पादन भइरहेको पञ्चकन्या माई हाइड्रो पावर प्रालिका प्रबन्ध निर्देशक सन्तोष प्रधानले बताए । आयोजनाको ६.२ मेगावाट क्षमताको क्यासकेडबाट पनि अहिले दुई मेगावाट मात्रै उत्पादन हुँदैछ । इलामकै जोगमाई खोलामा रहेको सात मेगावाट क्षमताको जोगमाई खोला जलविद्युत् आयोजनाले अहिले १.७ मेगावाट मात्रै उत्पादन गर्दैछ । पाँचथरको हेवाखोलामा रहेको १४.९ मेगावाटको हेवाखोला आयोजनाले ४.९ मेगावाट, ०.९९ मेगावाट क्षमताको खोरुंगाखोला आयोजनाले ०.७८ मेगावाट र पाँच मेगावाट क्षमताको ताप्लेजुडस्थित फावाखोला आयोजनाबाट अहिले ३.०९ मेगावाट विद्युत् मात्र उत्पादन भइरहेको आयोजनाले जनाएको छ । इलाम, पाँचथर र ताप्लेजुडमा उत्पादित विद्युत् इलामको गोदकस्थित सबस्टेसनमार्फत् राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जोडिएको छ । यी तीन जिल्लामा नौ मेगावाट विद्युत्को माग छ । तीनै जिल्लाको विद्युत् व्यवस्थापन हेरिरहेको इलामस्थित वितरण केन्द्रका अनुसार इलाम र पाँचथरमा ८.६ तथा ताप्लेजुडमा पाँच सय किलोवाट विद्युत्को माग छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/२३

हिमालयन हाइड्रो एक्सपो २०१८ राष्ट्रपति भन्डिन् : ऊर्जामा अपेक्षित विकास भएन

राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले मुलुकमा ऊर्जाको विकास अपेक्षित रूपमा हुन नसकेको बताएकी छन् । ऊर्जा उत्पादन सुरु भएको एक सय सात वर्षको इतिहासमा जम्मा ९ सय मेगावाटमात्र जलविद्युत् उत्पादन भएको भन्दै राष्ट्रपति भण्डारीले जलस्रोतको विकासका लागि सरकार, निजी क्षेत्र सबै एक भएर लाग्नु पर्ने बताएकी हुन् ।

शुक्रबार हिमालयन हाइड्रो एक्सपो २०१८ को उद्घाटन गर्दै राष्ट्रपति भण्डारीले ऊर्जाको विकास नभएकाले समग्र मुलुकको विकास अपेक्षित हुन नसकेको बताएकी हुन् । उनले पर्याप्त जलस्रोतको अधिकतम सदुपयोग गर्दै ऊर्जा विकासमा लाग्न सरकार तथा सम्बद्ध पक्षसँग आव्हान गरेकी छन् । हाइड्रो एक्सपोले ऊर्जा विकासका लागि सहजीकरण गर्ने मार्ग पहिचान गरी समस्या समाधानमा योगदान पुग्ने राष्ट्रपतिको अपेक्षा छ ।

नेपालमा पहिलोपटक आयोजना भएको अन्तर्राष्ट्रियस्तरको हाइड्रो एक्सपोलाई सम्बोधन गर्दै नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघकी अध्यक्ष भवानी राणाले मुलुकको विकासको सूचक ऊर्जाखपत भए पनि अवस्था निराशाजनक भएको बताइन् । जलविद्युत्को विकासमा बाधक बनेको प्रशासनिक र कानुनी प्रक्रिया सहज बनाउन उनले सरकारसँग आग्रह गरिन् । नवीकरणीय ऊर्जाको विकासलाई उत्तिकै प्राथमिकता दिनुपर्ने बताएकी राणाले निजी क्षेत्र जलविद्युत् विकासमा प्रतिबद्ध रहेको बताइन् ।

नेपाल उद्योग परिसंघका अध्यक्ष हरिभक्त शर्माले देशमा अधिक मात्रामा रोजगारी सिर्जना गर्न ऊर्जा विकासलाई पहिलो प्राथमिकता दिनुपर्ने बताए । ऊर्जा विकासबाट तीव्र औद्योगिकीकरण गरी विश्वमा उदाहरण प्रस्तुत गर्न सकिने उनको भनाइ थियो ।

स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान) र एक्सपो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिस प्रालिको आयोजनामा हाइड्रो एक्सपो सुरु भएको हो । एक्सपोलाई सम्बोधन गर्दै इपानका अध्यक्ष गुरागाईंले राजनीतिक दल, सरकार र सम्बन्ध पक्षले ऊर्जा विकासमा प्रतिबद्धता जनाउनु पर्ने बताए । ऊर्जा विकासमा प्रयोग हुने प्रविधि दशकौं पुरानो हुनुले लागत धेरै हुने तथा नतिजा राम्रो नआउने गरेको इपान अध्यक्ष गुरागाईंको भनाइ छ । अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा प्रचलनमा रहेका आधुनिक प्रविधिलाई नेपालमा भित्र्याउनका लागि हाइड्रो एक्सपोको आयोजना गरिएको उनको भनाइ छ । यसले विभिन्न मुलुकसँग ऊर्जा उत्पादनका नयाँ प्रविधिको ज्ञान लिने अवसर सिर्जना गर्दै ऊर्जा विकासमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने उनको भनाइ छ ।

पुस २१ गतेदेखि २३ गतेसम्म काठमाडौंको भृकुटीमण्डपमा सञ्चालन हुने हाइड्रो एक्सपोमा हाइड्रो पावर निर्माता, हाइड्रो पावरका सामान उत्पादक, सप्लायर्स, डिजाइनर्स, कन्सल्ट्यान्ट, इन्स्योरेन्स कम्पनी, लगानीकर्ता र बैंक-वित्त कम्पनीहरू लगायत झण्डै सयभन्दा बढी स्टल रहेका छन् । जसमध्ये पचास प्रतिशत स्टल विदेशी कम्पनीको छ ।

एक्सपोमा चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अस्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक, इटली, स्वीडेन, बेलायत, ब्राजिललगायत मुलुकका कम्पनी तथा सरोकारवालाको सहभागिता छ ।

विशेषगरी सीएमसी इटाली, भोइथ-जर्मनी, क्रिष्टल-भारत, फलोवेल-भारत, वापटेक-बुल्गेरिया, मार्भल-चेक रिपब्लिक, बीएफएल-भारत, पावर चाइना-चीन, सीएसईसी-चीनजस्ता बहुराष्ट्रिय कम्पनी पनि एक्सपोमा सहभागी छन् ।

७ वर्षमा १७ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने नेपाल सरकारको लक्ष्यलाई यो मेलाले विशेष सहयोग पुर्याउने एक्सपोको आयोजक एक्सपो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिसेज प्रालिका प्रबन्ध निर्देशक विजयसागर प्रधानले बताए । सबै नेपाली एक भएर जुटेको खण्डमा कम लागतमा अधिक ऊर्जा उत्पादन सम्भव रहेको उनको भनाइ छ । एक्सपो अवधिमा हाइड्रो पावरका मुख्यमुख्य विषयमा सेमिनार समेत सञ्चालन गरिएको छ । पहिलो दिन पुस २१ गते हाइड्रो टनेलिङ, दोस्रो दिन पुस २२ गते बैंकिंग तथा इन्स्योरेन्स र अन्तिम दिन पुस २३ गते हाइड्रो पावरसम्बन्धी सेमिनार सञ्चालन हुनेछन् ।

यसैगरी हाइड्रो पावरको विकास र विस्तारमा सहयोग पुग्ने गरी हाइड्रो पावरसम्बन्धी नयाँ अवधारणाबारे विद्यार्थी एवं व्यक्तिगत तवरबाट आविष्कार भएका वस्तु तथा सेवाबीच प्रतिस्पर्धासमेत हुँदैछ । यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित नयाँ वस्तु तथा अवधारणा विकास गर्नेहरू मध्येबाट उत्कृष्ट छनोट गरी पुरस्कृतसमेत गरिने छ ।

उक्त प्रतियोगितामा प्रथम हुनेले ५५ हजार ५५५ रुपैयाँ ५५ पैसा तथा द्वितीय र तृतीय हुनेलाई क्रमश २२ हजार २२२ रुपैयाँ २२ पैसा र ११ हजार १११ रुपैयाँ ११ पैसा नगद पुरस्कार प्रदान गरिने छ ।

एक्सपोलाई नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग, ऊर्जा मन्त्रालय, जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको संरक्षकत्व रहेको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, नेपाल उद्योग परिसंघ, नेपाल चेम्बर अप्म कमर्स, नेपाल बैंकर्स एसोसिएसन, युथ कम्युनिटी फर नेपालिज कन्ट्राक्टर्सले एक्सपोलाई सहयोग गरेका छन् ।

नेपाल टनेलिङ एसोसिएसन, नेपाल जर्मन चेम्बर अप्म कमर्स एन्ड इन्डस्ट्रिज, नेपाल-भारत उद्योग वाणिज्य संघ, नेपाल युरोपियन चेम्बर अप्म कमर्स एवं स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीहरूको पनि एक्सपोलाई सहयोग छ । एक्सपोको प्लानिङ प्रायोजक इटलीको सीएमसी दी रभेन्ना कम्पनीले गर्ने भएको छ । अफिसियल पार्टनरको रूपमा होटल अन्नपूर्ण, नेपाल सिपिड एन्ड एयर लजिस्टिक प्रालि र एनएमबी बैंक रहेका छन् ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/२३

११ वर्षमा बिजुली निकाल्दै चमेलिया

दुर्गा लामिछाने

११ वर्ष अघि निर्माण शुरू भएको ३० मेगावाट (मेवा)को चमेलिया जलविद्युत् आयोजनाले यसै साताबाट विद्युत् उत्पादन शुरू गर्ने भएको छ । उत्पादित विद्युत् परीक्षणका लागि आगामी शुक्रवारदेखि राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा आबद्ध गरिने भएको छ । शुरूमा १५ मेवाको एउटा मात्र बिजुलीको प्रसारण परीक्षण गरिने आयोजनाले जानकारी दिएको छ । आबद्धताबाट हुने लोड टेष्ट सफल भए रिलायबिलिटी टेष्ट गरी राष्ट्रिय प्रसारणमा पठाउने आयोजना प्रमुख अजयकुमार दाहालले बताए ।

‘शुक्रवार प्रसारण लाइनको आबद्धता गरी लगातार ५-६ दिनसम्म लोड रिजेक्शन टेष्ट गरिनेछ,’ दाहालले भने, ‘त्यो सफल भयो भने ३ दिन रिलायबिलिटी टेष्ट गरी अर्को आइतवारदेखि राष्ट्रिय प्रसारणमा जोड्ने तयारी गरिनेछ ।’ पहिलो युनिटको परीक्षण सफल भएपछि दोस्रो युनिटको परीक्षण शुरू गरिने दाहालले जानकारी दिए ।

चमेलिया दिन र रातको पानी जम्मा गरी साँझ र बिहान मात्र सञ्चालन गर्ने आयोजना हो, जसका कारण पहिलो युनिटको परीक्षण सफल भइसकेपछि भारप्रेषण केन्द्र (एलडीसी)को विद्युत् मागका आधारमा दोस्रो युनिट परीक्षण र पहिलो युनिट सञ्चालनसँगै गर्ने कि नगर्ने निधो हुने दाहालले बताए । ‘यदि पीक टाइममा बढी विद्युत् उपलब्ध गराउनुपर्ने स्थिति भए दिनभरि पानी जम्मा गरेर साँझ पहिलो युनिटबाट विद्युत् उत्पादन गर्नुपर्छ,’ उनले भने, ‘नभए दिनभर दोस्रो युनिटको टेष्ट गर्दै साँझ पहिलो युनिटबाट सामान्य परिमाणमा विद्युत् उत्पादन गर्न पनि सकिन्छ ।’

पहिलो युनिटको रिलायबिलिटी टेष्ट सकिएको २० दिनमा दोस्रो युनिट पनि राष्ट्रिय प्रसारणमा नियमित रूपमा जोडिने आयोजनाले जानकारी दिएको छ । दार्चुलाको बलाँचस्थित आयोजनाको सबस्टेशनमा अतरियाबाट ल्याइएको १ सय ३२ केभीको प्रसारण लाइनमा जोडिएको छ । उक्त प्रसारण लाइनमा अतरियातर्फबाट चार्ज गरी परीक्षण गरिसकिएको आयोजना प्रमुख दाहालले बताए ।

आयोजना गत दशैँअघि नै सम्पन्न भई विद्युत् उत्पादन थालिने भनिएको थियो । तर, विविध कारणले गर्दा ढिलो भएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका प्रवक्ता प्रबल अधिकारीले बताए । प्राधिकरणले अघि बढाएको उक्त आयोजनाको ठेकेदार कम्पनी चाइना गेजुवा ग्रुप अफ कम्पनिज्(सीजीजीसी) रहेको छ । २०६३ पुसमा निर्माण शुरू भएको उक्त आयोजना २०६८ मङ्सिरमा सम्पन्न गर्नुपर्ने थियो । तर, सुर्खु खुम्चिने समस्यादेखि प्राधिकरण-ठेकेदार असमझदारीजस्ता विषयले आयोजना सम्पन्न हुने समय ६ वर्षपछि धकेलिएको हो । यसले गर्दा आयोजनाको लागत बढेर दोब्बर भएको छ ।

आयोजनाको शुरूको लागत साढे ८ अर्ब रुपैयाँ रहेकोमा निर्माण सम्पन्न हुँदासम्ममा करीब रु. १६ अर्ब पुगेको हो । यसका कारण जलविद्युत् आयोजनाहरूको हालको निर्माणदर झण्डै तीन गुणा बढी पर्न गएको छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०१४/०९/२३

‘नेपालको जलविद्युत् नीति लगानीमैत्री छैन’

नेपालको जलविद्युत् विकासको नीति लगानीमैत्री नभएको सरोकारवालाहरूले बताएका छन् । जलविद्युत् आयोजना विकास गर्दा लगानी जुटाउन समस्या नभए पनि सरकारी निकायबाट हुने प्रक्रियागत जटिलताले वातावरण सहज नभएको उनीहरूले बताएका हुन् । राजधानीको भृकुटीमण्डपमा जारी ‘हिमालयन हाइड्रो एक्सपो २०१८’ को दोस्रो दिन शनिबार वित्तीय स्रोत सम्बन्धि कार्याशालामा बोल्दै उनीहरूले प्रक्रियागत जटिलताको अन्त्य गरी स्वदेशी तथा विदेशी वित्तीय संस्थाको सहज लगानीका लागि वातावरण तयार गरिदिन सरकारसँग आग्रह गरे ।

जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत छवि पोखरेलले डेढ दशक अघिको बैंक तथा वित्तीय संस्थाको लगानी गर्ने क्षमता वृद्धि भए पनि वन, वातावरण, अर्थ, ऊर्जा मन्त्रालय र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको नीतिगत समस्याले लगानी जोखिम बढेको बताए । ‘जलविद्युत् विकासमा लगानीको समस्या छैन,’ उनले भने, ‘अहिलेका नीतिगत समस्या सुधार गरेर लगानीका लागि बाटो सहज बनाउनु पर्छ ।’ नीतिगत समस्याकै कारण कम्पनीले अहिलेसम्म कुनै आयोजनामा नेतृत्व गरेर ऋण लगानी गर्न नसकेको पनि उनले बताए ।

कम्पनीलाई अबको २ वर्षभित्रमा जलविद्युत्मा विकासमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने पोखरेलले दाबी गरे । जलविद्युत् विकासमा अबको ५ वर्ष महत्वपूर्ण हुने बताउँदै उनले कम्पनीले निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा ३५ सय मेगावाट बराबरका आयोजनामा लगानी गर्ने बताए । अरुण भ्याली हाइड्रो पावर कम्पनीका अध्यक्ष गुरुप्रसाद न्यौपानेले वाणिज्य बैंकको लगानी ३० प्रतिशतमा सिमित गरेर बाँकी लगानी पुँजी बजारबाट उठाउनु पर्नेमा जोड दिए । ‘अहिले नेपाली बैंकले ७० प्रतिशतसम्म ऋण लगानी गरिरहेका छन्,’ उनले भने, ‘अब यसको अनुपातलाई परिवर्तन गरेर पुँजी बजारको लगानी भित्र्याउनु पर्छ ।’ गैर आवासीय नेपालीले जलविद्युत्मा लगानी गर्ने चाहना राखे पनि पैसा ल्याउने प्रक्रियागत जटिलताले लगानी रोकिएको उनको गुनासो छ । यस्तै, जलविद्युत्मा लगानी गर्दै आएको बेलायती कम्पनी डोल्मा इम्प्याक्टका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत टिम गोचरले १० वर्षमा १० हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने सरकारी लक्ष्य पूरा गर्न विदेशी लगानी आवश्यक पर्ने बताए । सरकारले आफ्नो लक्ष्य पूरा गर्न विदेशी लगानीकर्तालाई ढोका खुल्ला राखेको भने पनि प्रक्रियागत समस्याले ठूलो लगानी भित्रिन नसकेको टिप्पणी गरे । ‘विदेशी कम्पनीलाई नेपालमा पैसा ल्याउने प्रक्रिया पूरा गर्न नै ७ महिनादेखि १ वर्ष लाग्छ,’ उनले भने, ‘आयोजना पूरा गर्ने चरणसम्मका जटिलता सम्झेर ८० प्रतिशत लगानीकर्ता अन्तै मोडिन्छन् ।’ डोल्माले २ वटा साना आयोजनामा लगानी गरिसकेकाले अब ५० देखि २ सय ५० मेगावाटका आयोजनामा लगानी गर्ने योजना रहेको पनि उनले बताए । डोल्माले नेपाली प्रवर्द्धकसँग मिलेर जलविद्युत् आयोजनामा स्वपुँजी लगानी गरिरहेकाले इच्छुक लगानीकर्ता आफूसँग जोडिनसक्नेमा उनले जोड दिए । यस्तै, एनएमबी बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत सुनिल केसीले जलविद्युत् विकासमा बैंकको लगानी दायरा बढ्दै गएको बताए । वित्तको एक दशकमा बैंकहरूको चुक्ता पुँजी बढेकाले लगानी गर्ने क्षमता पनि बढेको उनले बताए । आयोजनामा ऋण लगानी गर्दा लागत र समय बढ्नु बैंकका लागि मुख्य चुनौती भएको उनको भनाई छ । आयातित ऊर्जालाई कम गर्न विद्युत् उत्पादन बढाउनु पर्ने भएकाले बैंकहरूका लागि अबको एक दशकको अवधि लगानी गर्ने ठूलो अवसर भएको उनले बताए ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/२४

हिमालयन हाइड्रो एक्सपो सम्पन्न

नेपालमा पहिलो पटक आयोजना भएको अन्तर्राष्ट्रियस्तरको हिमालयन हाइड्रो एक्सपो २०१८ सम्पन्न भएको छ । शुक्रबारदेखि ३ दिनसम्म चलेको एक्सपो नेपालको जलविद्युत् विकासमा कोसेढुंगा सावित हुने अपेक्षा गर्दै आयोजक स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान) र एक्सपो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिसले एक्सपो ६० हजार बढीले अवलोकन गरेको जनाएको छ ।

“हामीले अपेक्षा गरेअनुसारको नतिजा एक्सपोले दिएको छ । उत्साहजनक सहभागिताका साथै विदेशी कम्पनीहरूले नेपालको जलविद्युत् विकासमा देखाएको चासोले आगामी दिनमा ऊर्जा क्षेत्रमा धेरै सुधार आउनेमा हामी आशावादी छौं ।” आयोजक इपानका अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईंले भने ।

एक्सपोमा हाइड्रो पावर निर्माता, हाइड्रो पावरका सामान उत्पादक, सप्लायर्स, डिजाइनर्स, कन्सल्ट्यान्ट, इन्स्योरेन्स कम्पनी, लगानीकर्ता र बैंक तथा वित्त कम्पनीलगायत झण्डै सयभन्दा बढी स्टल थिए । जसमध्ये करिब पचास प्रतिशत स्टल विदेशी कम्पनीहरूको थियो । एक्सपोमा चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अस्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक, इटली, स्वीडेन, बेलायत, ब्राजिललगायत मुलुकका कम्पनी तथा सरोकारवालाको पनि सहभागिता रहेको थियो ।

“एक्सपो भव्य रूपमा सफल भयो । निकट भविष्यमा नै यस्ता एक्सपो आयोजना गर्न एक्सपोमा सहभागी स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीहरूले हौंसला दिनु भएको छ । यसबाट हामी आगामी दिनमा ऊर्जाको विकासमा ठूलो फड्को मार्न सक्छौं भन्ने देखिएको छ ।” एक्सपोको अर्को आयोजक संस्था एक्सपो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिस प्रालिका प्रबन्ध निर्देशक विजयसागर प्रधानले भने ।

यसैगरी हाइड्रो पावरको विकास र विस्तारमा सहयोग पुग्ने गरी हाइड्रो पावरसम्बन्धी नयाँ अवधारणाबारे विद्यार्थी एवं व्यक्तिगत तवरबाट आविष्कार गरेका वस्तु तथा सेवाबीच प्रतिस्पर्धासमेत गराइएको छ । प्रतियोगितामा साउथ वेस्टर्न विजनेस कलेज प्रथम भएको छ भने काठमाडौं विश्वविद्यालयले दोस्रो र तेस्रो स्थान हासिल गरेको छ । कलेजहरूबाट समूहमा प्रतिस्पर्धा गराइएको थियो । प्रतियोगितामा प्रथम हुनेले ५५ हजार ५५५ रुपैयाँ ५५ पैसा तथा द्वितीय र तृतीय हुनेलाई क्रमशः २२ हजार २२२ रुपैयाँ २२ पैसा र ११ हजार १११ रुपैयाँ ११ पैसा नगद पुरस्कार प्रदान गरिएको छ ।

एक्सपोलाई नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग, ऊर्जा मन्त्रालय, जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको संरक्षकत्व रहेको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, नेपाल उद्योग परिसंघ, नेपाल चेम्बर अफ कमर्स, नेपाल बैंकर्स एसोसिएसन, युथ कम्युनिटी फर नेपलिज कन्ट्राक्टर्सले एक्सपोलाई सहयोग गरेका थिए ।

नेपाल टनेलिङ एसोसिएसन, नेपाल जर्मन चेम्बर अफ कमर्स एन्ड इन्डस्ट्रिज, नेपालभारत उद्योग वाणिज्य संघ, नेपाल युरोपियन चेम्बर अफ कमर्स एवं स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीहरूले पनि एक्सपोलाई सहयोग गरेका थिए । एक्सपोको प्लानिङ प्रायोजक इटलीको सीएमसी दी रभेन्ना कम्पनीले गरेको थियो । अफिसियल पार्टनरको रूपमा होटल अन्नपूर्ण, नेपाल सिपिंग एन्ड एयर लजिस्टिक्स प्रालि र एनएमबी बैंक लिमिटेड रहेका थिए ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७४/०९/२४

जलविद्युतमा साना आयोजनाको योगदान बढी

केन्द्रीय प्रसारण प्रणालीमा जडितमध्ये १० मेगावाटभन्दा साना जलविद्युत् आयोजनाको योगदान संख्यात्मकरूपले बढी देखिएको छ । केन्द्रीय प्रणालीमा जडित ८७ मध्ये ६७ आयोजना १० मेगावाटभन्दा साना छन् । हाल प्रणालीमा ८७ आयोजनाबाट उत्पादित ९ सय ९३ मेगावाट विद्युत् जडित छ । यसमध्ये २ सय ७४ मेगावाट साना आयोजनाबाट उत्पादन भएको हो । १० मेगावाट ठूला २० आयोजनाबाट ७ सय ४६ मेगावाट विद्युत् उत्पादन भइरहेको प्राधिकरणको जानकारी दिएको छ । सानामध्ये ७ आयोजना नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले निर्माण गरेको हो । बाँकीमा निजी जलविद्युत् प्रवर्द्धकको लगानी छ । पूर्वाञ्चल, मध्यमाञ्चल र पश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा साना आयोजनाको संख्या बढी छ । यस्तै, मध्य तथा सुदूरपश्चिममा थोरैमात्र आयोजना निर्माण भएका छन् । निजी क्षेत्रद्वारा निर्माणाधीन ३ हजार ६० मेगावाटमध्ये १० मेगावाट साना ८९ आयोजना छन् । यी आयोजनाको क्षमता ३ सय ९९ मेगावाट छ । निर्माणाधीन सबै आयोजना अबको ६ वर्षभित्र पूरा हुँदैछन् । देशको जलविद्युत् विकासको इतिहास एक शताब्दी पुगे पनि कम समय र लागतमा निर्माण गर्न सकिने साना आयोजनामा लगानीकर्ताको आकर्षण देखिन्छ । जोखिम कम तथा छोटो समयमै प्रतिफल आउने हुँदा पनि प्रवर्द्धक साना आयोजनामा केन्द्रित भएका हुन् ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७४/०९/२५

कार्ययोजना नबन्दा अड्कियो पश्चिम सेती

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणसँगको सहकार्यमा चिनियाँ कम्पनी श्री गर्जेजले तयार पार्नुपर्ने कार्ययोजना लगानी बोर्डमा प्रस्तुत नभएका कारण पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजनाको काम रोकिएको छ ।

उक्त कार्ययोजना तयार पारेर संयुक्तरूपमा प्राधिकरण र श्री गर्जेजले बोर्डमा पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । बोर्डले गत कात्तिकमै आयोजनाको कार्ययोजना पेश गर्न प्राधिकरण र चिनियाँ लगानीकर्तालाई आग्रह गरेको थियो ।

बोर्डका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत महाप्रसाद अधिकारीले प्राधिकरण र चिनियाँ कम्पनी श्री गर्जेजलाई संयुक्त कम्पनी स्थापना गर्न, कार्ययोजना पेश गर्न निर्देशन दिए पनि हालसम्म कुनै पनि कागजात प्राप्त नभएको बताउनुभयो तर प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले कार्ययोजनालगायतका विषयमा चिनियाँ श्री गर्जेजले नै सबै काम गर्ने भएकाले आफूहरूले मात्रै केही गर्न नसक्ने बताए ।

“कार्ययोजना हामीले बनाउने होइन, हामीले सहजीकरण गर्ने हो । श्री गर्जेजले हालसम्म कुनै जानकारी दिएको छैन बरु उसले विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए)को दर चित्त बुझ्दो नभएको बताएको छ” – कार्यकारी निर्देशक घिसिङले भने । कार्ययोजना, लगानी तथा विगतमा भएका खर्चलगायतका विषयमा सहजीकरण गर्न प्राधिकरण तयार नै रहेको उनको भनाइ छ ।

उता श्री गर्जेजका नेपाल प्रतिनिधि प्रवीण श्रेष्ठले भने आफूहरूले समझदारीअनुसार नै विद्युत् खरिद सम्झौताको विषय राखेको र त्यो नयाँ विषय नभएको बताए । प्राधिकरणले जलायशयुक्त आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत्को प्रतियुनिट १० रुपैयाँ ५५ पैसा तोकेको छ । सो दरमा श्री गर्जेजले चित्त बुझाएको छैन ।

आयोजना अध्ययनका क्रममा अहिलेसम्म भएको खर्च कम्पनी स्थापनापछि आयोजनाको लागतमा पूँजीकरण गर्नुपर्ने देखिएको छ । सो विषयमा समेत हालसम्म प्रगति हुन सकेको छैन । सहमतिका लागि नेपाल राष्ट्र बैंक पठाइए पनि कुनै जवाफ नआएको बताइन्छ ।

विगत २२ वर्षदेखि चर्चामा रहेको आयोजनाका कारण प्रभावित क्षेत्रमा कुनै पनि विकास निर्माणको कामसमेत हुन सकेको छैन । अस्टे«लियन कम्पनी स्मेकले लामो समयसम्म अध्ययनको नाममा अड्काएको आयोजना २०६८ मा चिनियाँ कम्पनीलाई दिएको थियो । सरकारले राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाका रूपमा राखेको सो आयोजनाको क्षमता ७५० मेगावाटको छ ।

आयोजनामा चिनियाँ पक्षको ७५ प्रतिशत र प्राधिकरणको २५ प्रतिशत लगानी रहनेछ । आयोजनाले स्थानीयवासीलाई १० प्रतिशत शेयर दिनेछ । चिनियाँ पक्षसँग रहने शेयसमेत अन्य नेपाली प्रतिनिधिलाई समेत बेच्नसक्ने प्रावधान छ । प्राधिकरण र श्री गर्जेजबीच गत कात्तिक ३० गते संयुक्त लगानी सम्झौता भएको थियो । प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक घिसिङ र चाइना श्री गर्जेज इन्टरनेसनल कर्पोरिसनका प्रतिनिधिले उक्त सम्झौतामा हस्ताक्षर गरेका थिए । सो सम्झौतासँगै २० वर्षभन्दा बढीदेखि चर्चामा सीमित आयोजना निर्माणको बाटोमा अघि बढेको प्राधिकरणले बताएको थियो । सो सम्झौता बोर्डमा पेश भएको छ । बोर्डले सोही आधारमा कार्ययोजना माग गरेको हो ।

प्राधिकरणले लगानी गर्न २५ प्रतिशत रकमसमेत सहुलियत दरमा चिनियाँ आयातनिर्यात बैंकबाट लिन सकिने व्यवस्था गरेको छ ।

आयोजनाको अनुमानित लागत रु एक खर्ब ६० अर्ब बराबरको छ । बोर्डले यसअसघि नै आयोजनामा विदेशी लगानी स्वीकृत गरिसकेको छ । नेपालभित्रै विद्युत् खपत हुने गरी सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा सो परियोजना निर्माण गर्न लागिएको हो ।

कम्पनीमा तीन जना चाइना श्री गर्जेज इन्टरनेसनलबाट, एक जना प्राधिकरणबाट र एक जना दुवै पक्षको सहमतिमा छनोट गरिएका स्वतन्त्र व्यक्ति सञ्चालक रहने व्यवस्था छ । ऊर्जा मन्त्रालय र चाइना श्री गर्जेज इन्टरनेसनल कर्पोरेसनबीच ०६८ साल फागुन १७ मा प्रारम्भिक समझदारी भएको थियो ।

चिनियाँ कम्पनीले आयोजनास्थलसम्म पुग्ने सडक सुदृढीकरण, कर्मचारी आवास बनाउन, आयोजनास्थलको भौगर्भिक अन्वेषणका लागि ड्रिलिङलगायत काम आफ्नै खर्चमा गरेको जनाएको छ । रासस

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७४/०९/२५

जलविद्युत्को विकासमा ४ खर्ब आवश्यक

शिव दुवाडी

जलविद्युत् क्षेत्रको विकास र विस्तारका लागि आगामी एक दशकमा ४ खर्ब रुपैयाँ खर्च गर्नुपर्ने देखिएको छ । आयोगले आगामी १० वर्षमा कुल १८० आयोजनाबाट ११ हजार ३९६ मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुने भन्दै त्यसका लागि ९ खर्ब ५० अर्ब ७७ करोड ८० लाख स्वदेशी लगानी आवश्यक पर्ने प्रक्षेपण गरेको हो ।

आयोगका उपाध्यक्ष डा. स्वर्णिम वाग्लेका अनुसार सरकारी लक्ष्यअनुसार काम भएको खण्डमा त्यसलाई पूरा गर्न उल्लिखित रकम खर्च गर्नुपर्ने हुन्छ । आयोगको प्रतिवेदनअनुसार बढ्दो सहरीकरण, औद्योगिक क्षेत्रको विकास तथा विद्युतीय उपकरण एवं स्रोतको प्रयोगमा हुने बढोत्तरीका कारण सो परिमाणमा माग पुग्ने देखिएको हो । चालू वर्षमा विद्युत्को माग १ हजार ४४३ मेगावाट रहेको उल्लेख गर्दै आयोगले माग व्यवस्थापनका लागि १ हजार ८७६ मेगावाट जरुरी रहने ठहर गरेको छ ।

आयोगले विद्युत्को दीर्घकालीन माग र त्यसको परिपूर्तिको उपायलाई मनन गरी गरेको सो अध्ययनअनुसार सन् २०२२-२३ मा नेपालमा विद्युत्को माग ३ हजार ३६६ मेगावाट पुग्ने प्रक्षेप गरेको छ । आयोगले सन् २०२५ सम्ममा ४ हजार ५१९ मेगावाट, २०३३-३४ मा १० हजार ११५ मेगावाट, २०३६-३७ मा १३ हजार ५४० मेगावाट र २२ वर्षपछि अर्थात् सन् २०३९-४० सम्ममा १८ हजार १३७ मेगावाट पुग्ने अनुमान छ ।

आयोगले गरेको अध्ययनअनुसार आगामी सन् २०३९-४० को माग सम्बोधन गर्नका लागि २३ हजार ५ सय ७९ मेगावाट विद्युत् आवश्यक पर्ने उल्लेख त्यसमा छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका अनुसार प्रत्येक वर्ष सामान्य अवस्थामा १५ प्रतिशतको दरले विद्युत् माग बढ्ने गरेको छ । हाल घरायसी ग्राहकको मात्रै संख्या बढी रहेको छ । मुलुकमा लगानीमैत्री वातावरण बनी औद्योगिक क्षेत्रको विस्तार तथा विकासले गति लिएका विद्युत्को माग हवातै बढ्ने आयोगको प्रक्षेपण छ ।

गत वर्षदेखि अन्त्य भएको विद्युत्भार कटौतीका कारण मुलुकमा औद्योगिक क्षमता बढेको छ भने औद्योगिक उत्पादनको मात्रामा समेत बढोत्तरी भएको छ । विद्युत् कटौतीमुक्त भएपछि औद्योगिक क्षमताको विकास भएको निजी क्षेत्रका उद्यमीहरू बताउँछन् । हाल उद्योगमा दैनिक तीन घण्टा विद्युत् कटौती हुँदै आएको छ ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङका अनुसार हाल प्राधिकरणका जलविद्युत् आयोजनाको कुल जडित क्षमता ४७८ मेगावाट रहेको छ । यस्तै, निजी क्षेत्रका ६७ आयोजनाले ४७८ मेगावाट नै विद्युत् उत्पादन गरिरहेको छ ।

बढ्दो सहरीकरण, औद्योगिक क्षेत्रको विकास तथा विद्युतीय उपकरण एवं स्रोतको प्रयोगमा भएको बढोत्तरीका कारण ठूलो रकम अपुग

वैदेशिक लगानीमा खिम्ती ६० मेगावाट, माथिल्लो भोटेकोसी ४५, माथिल्लो मरुयाङ्दी ५०, इन्द्रावती तेस्रो ७ दशलव ५ र माथिल्लो मादी २५ मेगावाट गरी कुल १८७ मेगावाट विद्युत् उत्पादनको क्रममा रहेको छ । ती आयोजनामध्ये ४५ मेगावाटको माथिल्लो भोटेकोसी हाल बन्द छ । विदेशी लगानीका काबेली 'ए' ३७ दशमलव ६ मेगावाट र तल्लो सोलु जलविद्युत् आयोजना ८२ मेगावाट निर्माणका क्रममा रहेका छन् । कोरियन लगानीमा माथिल्लो त्रिशूली श्री 'ए' २१६ मेगावाट र रसुवा भोटेकोसी १२० मेगावाट क्षमताको विद्युत् खरिदबिक्री सम्झौताको चरणमा रहेको छ ।

सरकारले चालू आवमा ऊर्जा क्षेत्रमा ६५ अर्ब बजेट विनियोजन गरेको छ । सरकारले चालू आवको बजेट वक्तव्यमा नै आगामी १० वर्षमा १७ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेको छ । अरुण तेस्रो र माथिल्लो कर्णाली जलविद्युत् आयोजनासमेत निर्माण सुरु हुने चरणमा रहेको छ । ती दुवै आयोजनाको क्षमता ९ सय मेगावाट रहेको छ भने दुवै आयोजना भारतीय लगानीका हुन् । प्राधिकरणमा हालसम्म विद्युत् खरिद सम्झौता भएका ३ हजार ५ सय मेगावाट क्षमताका आयोजना छन् । तर ती आयोजना कुनै पनि जलाशययुक्त भने होइनन् । नदीप्रवाही आयोजनाले हिउँदमा ४५ प्रतिशतको हाराहारीमा मात्रै विद्युत् उत्पादन गर्ने गरेको छ । सरकारले निजी उद्यमीलाई समेत जलाशययुक्त आयोजना निर्माणमा प्रोत्साहन गर्ने लक्ष्य राखेको छ । बूढीगण्डकी १ हजार २ सय मेगावाट, तमोर ७६२ मेगावाटजस्ता ठूला जलाशययुक्त आयोजना निर्माण सुरु गर्ने तयारी गरेको छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७४/०९/२५

सञ्चय कोषको जलविद्युतमा ३४ अर्ब लगानी

देशमा सबैभन्दा बढी २ खर्ब ५३ अर्ब रुपैयाँभन्दा बढी पुँजी रहेको गैरबैंकिङ संस्था कर्मचारी सञ्चय कोषले हालसम्म जलविद्युत् विकासमा करिब ३४ अर्ब रुपैयाँ लगानी गरेको छ । कोषले ऋण र सेयर गरी उक्त लगानी पुर्याएको हो । याे अवधिमा सिंगाे बैंक-वित्तीय क्षेत्रले जलविद्युत्मा जम्मा साढे ६१ अर्ब रुपैयाँ लगानी गरेकाे छ । यसकाे तुलनामा काेषले आफ्नाे लगानी निकै विस्तार गरेकाे हाे ।

कोषले ८ जलविद्युत् आयोजनामा २८ अर्ब १५ करोड रुपैयाँ ऋण र विद्युत्सँग सम्बन्धित ३ कम्पनीमा ६ अर्ब रुपैयाँ सेयर लगानी गरेको छ । जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनी, विद्युत् उत्पादन कम्पनी र बेतन कर्णाली सञ्चयकर्ता हाइड्रो पावर कम्पनीमा सेयर लगानी गरेको छ । कोषका अनुसार जलविद्युत् कम्पनीमा १ अर्ब, विद्युत् उत्पादन कम्पनीमा २ अर्ब र बेतन कर्णालीमा ३ अर्ब रुपैयाँको सेयर छ । यस्तै, चिलिमे जलविद्युत् कम्पनी तथा यसले सञ्चालन गरेका ४ आयोजना र माथिल्लो तामाकोसीमा ऋण लगानी गरेको छ । कोषले २०५६ मंसिर १७ गते २२ मेगावाटको चिलिमे आयोजनाका लागि ८० करोड रुपैयाँ ऋण लगानीको निर्णय गरेको थियो । यसपछि साढे ७ मेगावाटको सुनकोसी निर्माण गरेको नेशनल हाइड्रो पावर कम्पनीमा २० करोड रुपैयाँ र डेढ मेगावाटको चाकु खोलामा ४ करोड ९५ लाख रुपैयाँ लगानी गरेको थियो । यसैगरी, चिलिमे कम्पनीले अघि बढाएका १ सय ११ मेगावाटको रसुवागढी, १ सय २ मेगावाटको मध्यभोटेकोसी र ५३ मेगावाटको सान्जेनमा १६ अर्ब ५० करोड रुपैयाँ ऋण लगानी गरेको छ । उता ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसीमा १० अर्ब रुपैयाँ ऋण दिएको छ । हालसम्म प्रतिबद्धता गरेको ऋणमध्ये ३ चिलिमे, नेशनल हाइड्रो र चाकुले कोषको ऋण चुक्ता गरिसकेका छन् । बाँकी ५ आयोजना निर्माणाधीन छन् । कूल ऋण दिन प्रतिबद्धता गरेको रकममध्ये कोषले १४ अर्ब ३३ करोड रुपैयाँ भुक्तानी गरिसकेको छ । यसअवधिमा ती आयोजनाबाट ९७ करोड ७१ लाख रुपैयाँ सावाँ फिर्ता भएको कोषले जनाएको छ । कोषमा ५ लाख ५० हजारभन्दा बढी सञ्चयकर्ता छन् । आगामी ५ वर्षमा १० लाख सञ्चयकर्ता पुर्याउने कोषको लक्ष्य छ । त्यतिबेलासम्म वित्तीय आकार ७ खर्ब रुपैयाँको हुने कोषको दाबी छ ।

श्रोत: नागरीक, २०१४/०९/२५

६ सय ५० मेगावाटको तामाकोशी-तेस्रो तीन सयमा झारिने

टिबिआई होल्डिङ कम्पनी लिमिटेडले ६ सय ५० मेगावाट क्षमताको तामाकोशी-तेस्रो जलविद्युत आयोजनालाई तीन सय मेगावाटमा झार्न विद्युत विकास विभागमा निवेदन दिएको छ ।

नेपालको जलविद्युतको बजार अनुसार तीन सय मेगावाटको हाराहारीमा बनाउन उपयुक्त हुने जानकारी गराएको विभागका महानिर्देशक नविनराज सिंहले सोमबार नागरिकलाई बताए । तर, उक्त क्षमतामा बनाउन दिने वा नदिने भन्ने बारेमा भने निष्कर्षमा पुगि नसकिएको जानकारी उनले दिए । ‘विचराधीन अवस्थामा छौं,’ उनले भने । ‘प्रारम्भिक अध्ययनका आधारमा तीन सयदेखि तीन सय ५० मेगावाटको बीचमा बनाउन उपयुक्त देखिएको भनी संशोधन प्रस्ताव गरेको छ,’ उनले भने, ‘नेपालको बजार (मार्केट)लाई हेरेर क्षमता घटाउन उपयुक्त हुने जानकारी गराएको छ ।’

टिबिआई होल्डिङ कम्पनीले प्रारम्भिक अध्ययन गरेर यस्तो निष्कर्षमा पुगेको जानकारी विभागलाई गराएको छ । एक साता अघि विभागलाई जानकारी गराएको पनि विभागको भनाइ छ ।

‘क्यु २५ मा बनाउँदा ६ सय ५० मेगावाट बनाउन सकिने छ,’ विभागका एक उच्च अधिकारीले भने, ‘क्यु ४०-४५ मा बनाउँदा तीन सय मेगावाटको हाराहारीमा बनाउन सकिने र त्यसकै आधारमा क्षमतामा संशोधन गर्न पनि भनिएको छ ।’

ऊर्जा मन्त्रालय मातहतको विभागले बिनाप्रतिस्पर्धा टिबिआई होल्डिङ कम्पनीलाई तामाकोशी-तेस्रोको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र दिएपछि विवाद आएको थियो । सवोच्च अदालतमा समेत मुद्धा परेको थियो । उक्त अदालतले अन्तरिम आदेश दिनु नपर्ने निर्णय गरेको थियो । अदालतले टिबिआई होल्डिङ कम्पनीलाई नै काम गर्न बाटो खोली दिएको थियो ।

विभागले नर्वेको स्याटक्व्याफ्ट नरफन्ड कम्पनी (एसएन पावर)लाई दिइएको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र रद्द गरी टिबिआई होल्डिङ कम्पनीलाई दिएको थियो ।

टिबिआईले गत असोज २५ गते सर्वेक्षण अनुमतिपत्रका लागि विभागमा आवेदन दिएको थियो । विभागले आवेदन परेको एक साताभित्रै सर्वेक्षण अनुमतिपत्र दिएको थियो ।

एसएन पावरले आयोजनाबाट हात झिकेपछि निर्माणको मोडल तय गर्न लगानी बोर्डलाई २०७२ माघमा अध्ययन गर्ने जिम्मा दिइएको थियो । मोडलिटीको खाका तयार गरेर बोर्डले २०७३ पुसमा रायका लागि ऊर्जा मन्त्रालय पठाएको थियो । मन्त्रालयले कुनै राय दिएको थिएन ।

आन्तरिक खपतका लागि सार्वजनिक-निजी-साझेदारी (पिपिपी) वा प्रतिस्पर्धा गराएर आयोजना बनाउन सकिने बोर्डले निष्कर्ष निकालेको थियो ।

पाँच सय मेगावाटभन्दा ठूला जलविद्युत र १० अर्ब रुपैयाँसम्मका ठूला आयोजना अघि बढाउने गरी २०६८ सालमा बोर्ड गठन भएको थियो । बोर्ड स्थापना भएदेखि नै ऊर्जा मन्त्रालय र बोर्डबीच तालमेल नमिलेको बिज्ञहरुको भनाइ छ । ‘निर्णय गर्ने काम ऊर्जा मन्त्रालयले गर्छ,’ ती बिज्ञले भने, ‘बोर्डको ऐन फितलो छ ।’

बिजुली भारत निर्यात गर्ने उद्देश्यले सरकारले सन् २००९ मा एसएन पावरलाई ६ सय मेगावाटका लागि मात्र अध्ययन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र दिएको थियो । कम्पनीले वातावरणीय, भौगोलिक र नदीको बहाव अध्ययन गरेर आठ सय ८० मेगावाट क्षमतामा बनाउन सकिने निचोड निकालेको थियो ।

काम अघि बढाउन सरकारले सहयोग नगरेको कारण देखाए पनि भारतीय बजारमा बिजुलीको मूल्य निरन्तर ओरालो लागेकाले नै एसएन पावर आयोजनाबाट बाहिरिएको थियो ।
आठ सय ८० मेगावाट क्षमतामा आयोजना बनाउँदा दोलखाको सिँगटी बजारसमेत डुबानमा पर्ने हुँदा स्थानीयले व्यापक विरोध गरेका थिए । त्यसपछि कम्पनीले क्षमता ६ सय ५० मेगावाटमा झारेको थियो ।
आयोजना नदी प्रवाही भए पनि १५ करोड ७८ लाख मिटर क्युबसम्म पानी सञ्चित हुने जलाशय बन्ने र यसमा करिब डेढ महिनासम्म पानी सञ्चित गर्न सकिने अध्ययनमा उल्लेख छ ।
आयोजनाबाट दोलखाका लादुक, झ्याकु, लामिडाँडा, नाम्दुलगायत १८ गाविस र भिमेश्वर नगरपालिका तथा रामेछापको फुलाँसी गाविस प्रभावित हुने अध्ययनले देखाएको छ । आयोजनाको जलाशयले चार सय २४ हेक्टर जमिनमा प्रत्यक्ष असर पार्नेछ ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/२५

मिस्त्रीखोला जलविद्युत् आयोजनाको ५० % काम पूरा

मिस्त्रीखोला जलविद्युत् आयोजनाको ५० % काम पूरा मिस्त्रीखोला जलविद्युत् आयोजनाको ५० % काम पूरा सन्तोष गौतमम्याग्दी, २४ पुस म्याग्दीको अन्नपूर्ण गाउँपालिका- ४ नारच्याङमा मिस्त्रीखोला जलविद्युत् आयोजनाको सुरुङ र विद्युत्गृह निर्माणको काम आधाभन्दा बढी सकिएको छ । स्वदेशी लगानीमा बन्न लागेको ४२ मेगावाट क्षमताको मिस्त्रीखोला म्याग्दीमा हालसम्मको ठूलो जलविद्युत् आयोजना हो । सुरुङ ६३ र विद्युत्गृह निर्माणकार्य ५० प्रतिशत सकिएको आयोजनाले जनाएको छ ।

दुई हजार २८८ मिटर सुरुङमध्ये बाँधतर्फबाट ७९० र फोरवेतर्फ ६५० मिटर सुरुङ खन्ने काम सकिएको आयोजनाको परामर्शदाता हाइड्रो कन्सल्ट्यान्टका इन्जिनियर दिवाकर खड्काले जानकारी दिए ।

सन् २०१६ को जुन १३ मा आयोजनाको सुरुङ निर्माणको काम सुरु भएको थियो । नेपाली सेनाको निगरानीमा विस्फोटक पदार्थ प्रयोग गरेर सुरुङ निर्माणको काम गरिएको हो । रोवस्ट इनर्जी प्रालिले निर्माण गर्न लागेको आयोजनाको सिभिल निर्माणको ठेकेदार कम्पनी हाई हिमाल हाइड्रो कन्ट्रक्सन हो । उसले सुरुङसँगै विद्युत्गृह र बाँध निर्माणको कामलाई समेत तीव्र बनाएको छ । नारच्याङको बेंसीगाउँस्थित कालिगण्डकी नदीको बायाँ किनारमा विद्युत्गृह निर्माण भइरहेको छ । विद्युत्गृह (पावरहाउस)को सिभिल निर्माणको काम ५० प्रतिशत सकिएको इन्जिनियर खड्काले बताए । निलगिरी र घलेम्दी खोलाको दोभानमा २३ मिटर अग्लो बाँध निर्माणको काम सुरु भएको छ । बाँधको पहिलो ढलान सकिएको छ । पहाडभित्र १३५ मिटर सुरुङ खनेर पानीलाई डाइभर्सन गराएर बाँध निर्माणको कामअघि बढाइएको हो । मिस्त्रीखोलाको पानी थिगाउने पोखरी (क्यानल) भूमिगत हो ।

पहाडभित्र ११५ मिटर लम्बाइ, ८.५ मिटर चौडाइ र १३ मिटर गहिराइ भएको २ वटा बालुवा थिगाउने भूमिगत पोखरी खन्ने काम ९६ प्रतिशत सकिएको छ । आउटलेटदेखि बाँधसम्म पेनस्टक पाइप जडानको काम सुरु गरिएको छ । एक हजार ५ सय मिटर दुई मिटर गोलाइको पेन स्टक पाइप जडान गर्न लागिनेको हो ।

सन् २०१९ फेब्रुअरी १७ सम्म आयोजना सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । “साढे २१ म्हिनाको आयोजनाको हालसम्मको प्रगति कार्ययोजना अनुसार नै भएको छ,” इन्जिनियर खड्काले भने, “जनशक्ति, उपकरण थप्न लगाएर भए पनि समयमै आयोजना सम्पन्न गर्न खटेर लागेका छौं ।”

स्थानीय समुदायबाट आउने गुनासोको समयमै व्यवस्थापन गरिएकाले सामाजिक समस्या नभएको र सकारात्मक सहयोग पाएको आयोजनाले जनाएको छ । वातावरणीय समस्या न्यूनीकरणका लागि छुट्टै कार्यालय स्थापना गरिएको छ । सिभिल ठेकेदारका २ सय, पाइप फिटिङमा २५ र परामर्शदातातर्फ २५ जना जनशक्ति परिचालन भएका छन् ।

आयोजनाको बाँधसम्मनै सडक पुऱ्याइएको छ भने सुरुङको मकिङ दुवानी गर्न ट्रिपर प्रयोग गरिएकाले छिटो काम भएको छ । नारच्याङ बेंसीगाउँदेखि बाँधसम्म पुग्ने ६ किमि सडक र तीनवटा बेलिब्रिज निर्माण गरेको छ । पाँच अर्ब ६४ करोड रुपैयाँको लागत अनुमान गरिएको आयोजना स्वदेशी लगानीमा निर्माण हुने प्रबन्ध निर्देशक डोलराज शर्माले बताए । प्रवृद्धकबाहेक नेपाल इन्भेस्टमेन्ट बैंकले ७० करोड, जलविद्युत् विकास कम्पनीले एक अर्ब र नेपाल बैंकले ५० करोड रुपैयाँ ऋण लगानी गर्ने जनाइएको छ ।

यसैगरी नबिल बैंकले एक अर्ब, लक्ष्मी बैंकले ४० करोड, सिद्धार्थ बैंकले ३० करोड र एस डेभलपमेन्ट बैंकले ३० करोड ऋण लगानी गर्ने प्रबन्ध निर्देशक शर्माले बताए । मिस्त्रीखोलाले वि.सं २०६४ मा निर्माणका लागि अनुमति पाएको

थियो । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले २२० केभी कालिगण्डकी करिडोर प्रसारणलाइन र दाना सबस्टेसन निर्माण सुरु गरेपछि नौ वर्षसम्म रोकिएको मिस्त्रीखोला निर्माणकार्यले तीव्रता पाएको हो । सबस्टेसन र प्रसारणलाइन समयमै सम्पन्न गर्न आयोजनाका प्रवर्द्धकहरूले विद्युत् प्राधिकरणसँग आग्रह गरेका छन् । मिस्त्रीखोला म्याग्दीमा हालसम्म निर्माण भएका र निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका मध्य सबैभन्दा ठूलो आयोजना हो । नारच्याङमा २ मेगावाट क्षमताको तातोपानी साना जलविद्युत् आयोजना सञ्चालनमा छ भने ५ मेगावाटको घलेम्दीखोला निर्माणाधीन अवस्थामा छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले ४० मेगावाट क्षमताको राहुघाट जलविद्युत् आयोजना निर्माणका लागि हालै भारतीय ठेकेदार कम्पनी जेपी एसोसिएटसँग सम्झौता गरेको छ । नारच्याङको बैसीगाउँमा मिस्त्रीखोला जलविद्युत् आयोजनाको निर्माणाधीन विद्युत्गृह ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/२५

चमेलियाबाट उत्पादित विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारणलाइनमा पठाइँदै

चमेलिया जलविद्युत् आयोजनाले शुक्रबारबाट आयोजनाको पहिलो युनिटमार्फत विद्युत् उत्पादन गरी राष्ट्रिय प्रसारणलाइनमा पठाउने तयारी गरेको छ।

१ सय ३२ केभी प्रसारणलाइनमा अत्तरिया सबस्टेसनबाट पठाइएको विद्युत्लाई 'युनिट १' बाट उत्पादित विद्युत्सँग जोड्न लागिएको चमेलिया जलविद्युत् आयोजना प्रमुख अजयकुमार दाहालले बताउनुभयो। दाहालका अनुसार परीक्षणका लागि शुक्रबारबाट पहिलो युनिटमार्फत् राष्ट्रिय प्रसारणलाइनमा विद्युत् पठाइनेछ। '१२ जनवरीबाट हामीले युनिट-१ मार्फतको विद्युत् प्रसारणलाइनमा बहने विद्युत्सँग 'सिन्क्रोनाइज' गर्ने तयारी गरेका छौं।' दाहालले नेपाल समाचारपत्रसँग भन्नुभयो।

३० मेगावाट उत्पादन क्षमता रहेको आयोजनामा 'युनिट-२' को भने हाल वेट टेस्टको काम भइरहेको छ। युनिट-२ को वेट टेस्ट र प्रसारणलाइनको 'लोड रिडक्सन टेस्ट' को काम सकिएपछि आयोजनाले व्यापारिक उत्पादन शुरू गर्ने लक्ष्य लिएको छ।

यसअघि पुस महिनाभित्रै विद्युत् उत्पादन शुरू गरी राष्ट्रिय प्रसारणलाइनमा जोड्ने लक्ष्य रहे पनि बाँधमा समस्या देखिएपछि उत्पादन मिति एक महिना पर धकेलिएको हो। चमेलिया जलविद्युत् आयोजना चालू आर्थिक वर्षमा सरकारी क्षेत्रबाट निर्माण सम्पन्न हुन लागेको सबैभन्दा ठूलो आयोजना हो। आर्थिक विकास साझेदारी कोष (इडीसीएफ) मार्फत् नेपाल सरकार र दक्षिण कोरिया सरकारको संयुक्त लगानी रहेको आयोजना २०६३ साल पुसमा निर्माण कार्य थालिएको थियो।

आयोजनासँथै निर्माण भएको बलाच-अत्तरिया १ सय ३२ केभी प्रसारणलाइन भने निर्माण सम्पन्न भइसकेको छ भने विद्युत् प्रवाहका लागि परीक्षण भइसकेको छ।

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०१४/०९/२६

जलविद्युत् कम्पनीले ५० करोड नगद लाभांश बाँड्दै

जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनीले आफ्ना सेयरधनीलाई चुक्ता पुँजीको ५ प्रतिशतले हुन आउने ५० करोड रुपैयाँ नगद लाभांश बाँड्ने भएको छ । कम्पनीको चुक्ता पुँजी अहिले १० अर्ब रुपैयाँ छ । कम्पनीमा संस्थागत ७ र साढे दुई लाख सर्वसाधारण सेयरधनी छन् । सर्वसाधारणबाट २ अर्ब रुपैयाँ उठाइएको थियो । सञ्चालक समितिले स्वीकृत गरेकाले कम्पनीको शुक्रबार बस्ने छैटौँ वार्षिक साधारणसभाले लाभांश बाँड्ने निर्णय गर्नेछ । सेयरपुँजी र जगडा कोषमा रहेको रकमसमेत जोड्दा कम्पनीमा अहिले करिब ११ अर्ब रुपैयाँ छ । विभिन्न जलविद्युत् आयोजनाका लागि कम्पनीले साढे ७ अर्ब रुपैयाँ ऋण लगानीको प्रतिबद्धता जनाएको छ । यस्तै, उक्त रकमबाहेक अहिलेसम्म डेढ अर्ब रुपैयाँ निकास भइसकेको छ । कम्पनीले विद्युत्सँग सम्बन्धित ५ कम्पनीमा स्वपुँजी लगानी गरेको छ । पावर ट्रान्समिसन कम्पनी नेपाल (पिटिसिएन) मा १४ प्रतिशत, रेमिट हाइड्रो कम्पनीमा शतप्रतिशत, विद्युत् उत्पादन कम्पनीमा ४ प्रतिशत, एनइए इन्जिनियरिङ तथा पावर ट्रेड कम्पनीमा १५/१५ प्रतिशत र फुकोट कर्णालीमा १० प्रतिशत स्वपुँजी लगानी छ । ती ५ कम्पनीमा ३४ करोड रुपैयाँभन्दा बढी लगानी भएकाे छ । अहिलेसम्म कम्पनीले ५ सय ४१ मेगावाटका आयोजनामा ६ अर्ब ७८ करोड रुपैयाँ ऋण लगानी गरेको छ । जलविद्युत् विकासमा लगानी जुटाउने लक्ष्य २०६८ असार २७ गते कम्पनी स्थापना भएको थियो । तत्कालीन ऊर्जा मन्त्री गोकर्ण विष्टले कम्पनी स्थापनामा पहल गरेका थिए ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७४/०९/२६

चमेलियाको बिजुली स्थानीयले तत्काल नपाउने

विद्युतीकरण नहुँदा ग्रामीण भेगका बासिन्दा अन्धकारमै बस्न बाध्य

मनोज बडू

विद्युत् प्राधिकरणको ढिलासुस्तीका कारण चमेलियाको बिजुली यहाँका स्थानीयले तत्काल उपभोग गर्न नपाउने भएका छन्। प्राधिकरणले स्थानीयस्तरमा विद्युत् प्रसारण लाइन र सबस्टेसन समयमै निर्माण नगरेकाले दार्चुलाबासी जिल्लामै उत्पादन भएको बिजुली बालनबाट वञ्चित हुनुपर्ने भएको हो।

चमेलियाले यही जनवरीमा व्यावसायिक उत्पादन सुरु गर्ने जनाएको छ।

दार्चुला र बैतडीको सीमा भएर बग्ने चमेलिया नदीबाट उत्पादन भएको विद्युतको पहिलो अधिकार भए पनि संरचना निर्माण नहुँदा तत्काल स्थानीयले बिजुली उपभोग गर्न पाउने अवस्था छैन। ‘चमेलियाको बिजुलीको उपभोगमा पहिलो प्राथमिकता दार्चुला बैतडीलाई हुन्छ। त्यसपछि अन्य जिल्लालाई हुनुपर्छ,’ शैल्यशिखरका स्थानीय राहुल विष्टले भने, ‘स्थानीयस्तरमा प्रसारण लाइन निर्माण हुन नसक्दा तत्काललाई यो सुविधा उपभोग गर्न पाउने स्थिति देखिएन।’ संरचना निर्माण गरी चाँडै आफूलाई बिजुली बाल्ने वातावरण सिर्जना गर्न अनुरोध गर्दै उनले भने, ‘विद्युतीकरण नहुँदा यहाँका ग्रामीण भेगका बासिन्दा अन्धकारमै बस्न बाध्य छन्।’

महाकाली नगरपालिका ७ थालीगाडमा चमेलियाको विद्युत् दार्चुलाका विभिन्न ठाउँमा वितरण गर्नका लागि सबस्टेसन निर्माण हुँदै छ। सबस्टेसनको हाल कन्ट्रोल हाउस र ट्रान्सफर्मर स्विचलगायतका इन्जिनियर राख्ने संरचना निर्माण भइरहेको नेपाल विद्युत् प्राधिकरण क्षेत्रीय कार्यालय अत्तरियाका इन्जिनियर चिजबहादुर गुरुडले बताए। झन्डै ७ करोडको लागतमा निर्माण भइरहेको उक्त संरचना चालु आएको अन्तसम्म बनाइने उनले जानकारी दिए।

क्षेत्रीय कार्यालयले नै निर्माण गरिरहेको २५ किलोमिटर गोकुलेश्वर थालीगाड ३३ केभी प्रसारण लाइनमा स्थानीयको अवरोधले निर्माण कार्य रोकिएको छ। सबस्टेसनको

माथिल्लो जंगलमा पनि रुख काट्न नमिल्ने हुँदा प्रसारण विस्तार गर्न सकिएको छैन।

इन्जिनियर गुरुडले भने, ‘गोकुलेश्वरदेखि थालीगाडसम्म अन्य ठाउँमा विस्तार भइसकेको छ। प्रसारण लाइन विस्तारमा अवरोध पुगेका ठाउँमा स्थानीयतह, वन कार्यालय र अन्य सरोकारवालासित समन्वय गरेर विस्तारको काम समयमै सम्पन्न गरिनेछ।’

आउँदो बर्खाअघि नै सबस्टेसन र प्रसारण लाइन निर्माणको कार्य सम्पन्न गर्ने कार्य भइरहेको उनको भनाइ छ।

शैल्यशिखर नगरपालिका १ बलाचमा ३० मेगावाट क्षमताको चमेलिया जलविद्युत् आयोजना झन्डै एक दशक लगाएर निर्माण सम्पन्न हुन लागेको छ। दुई युनिटबाट विद्युत् उत्पादन हुने उक्त आयोजनाको

युनिट नं. १ बाट जनवरी १८ देखि व्यावसायिक उत्पादन सुरु हुने कार्यतालिका तय गरेको छ । ‘तोकिएकै मितिमा व्यावसायिक उत्पादन सुरु गर्छौं,’ आयोजना प्रमुख अजयकुमार दाहालले भने ।

‘स्थानीयस्तरमा चमेलियाको विद्युत् दार्चुलामा वितरण गर्न बलाचमा सबस्टेसन निर्माण भइसकेको छ,’ आयोजना प्रमुख दाहालले भने, ‘प्रसारण लाइन निर्माण गरेर जहिले पनि उपभोग गर्न सकिन्छ । दार्चुला र बैतडीमा प्रसारण लाइन र सबस्टेसन निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको हुनाले यहाँका स्थानीयहरूले पनि अब छिट्टै चमेलियाको बिजुली उपभोग गर्नेछन् ।’

श्रोत: उर्जा खबर, २०१४/०९/२७

जम्मु-काश्मिरको जलविद्युत् क्षमता साढे १६ हजार मेगावाट

नेपालमा प्राविधिक तथा आर्थिक हिसाबले जलविद्युत् उत्पादन क्षमता करिब ४२ हजार मेगावाट अनुमान गरिएको छ । यहाँ यसलाई अधिक सम्भाव्यताका रूपमा व्याख्या गरिन्छ । भारतको एउटै हिमाली राज्य अर्थात भारत-पाकिस्तान सीमा जोडिएको जम्मु-काश्मिरको जलविद्युत् उत्पादन क्षमता करिब साढे १६ हजार मेगावाट देखिएको छ । यस क्षेत्रमा १६ हजार ४ सय ७५ मेगावाट जलविद्युत् उत्पादन गर्न सकिने अध्ययनले उल्लेख गरेको छ । भारतको केन्द्रीय विद्युत् प्राधिकरण (सिइए) ले गरेको अध्ययनअनुसार ३ नदीबाट उक्त परिमाणको जलविद्युत् उत्पादन गर्न सकिने देखिएको हो । चेनाब नदीबाट ११ हजार २ सय ८३ मेगावाट, जेहलुम नदीबाट ३ हजार ८४ मेगावाट र हिन्दू नदीबाट १ हजार ६ सय ८ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्न सकिनेछ । विद्यान सभा परिषद् बैठकमा भारतीय जनता पार्टी (विजेपी) नेता रांधावाले सोधेको लिखित प्रश्नको जम्बु कश्मिरका राज्य मन्त्री निर्मल सिंहले जलविद्युत् उत्पादन सम्भाव्यताबारे प्रकाश पारेका थिए । ती पश्चिमी नदीबाट अहिले केन्द्र, राज्य र निजी क्षेत्रले ३ हजार २ सय ६३ मेगावाट विद्युत् उत्पादन भइरहेको छ । यस्तै, १ सय ३ मेगावाटका ४ आयोजना निर्माणको अन्तिम चरणमा रहेको सिंहले जानकारी दिएका छन् । १ हजार मेगावाटको पाकल दुल, ६ सय २४ मेगावाटको किरु र ५ सय ४० मेगावाटको क्वार निर्माण गर्न 'चेनब भ्याली पावर प्रोजेक्ट' लाई जिम्मा दिइएको छ । उता ९/९ मेगावाटका दह र हनु, साढे ३७ मेगावाटको पर्नाइ तथा ४८ मेगावाटको तल्लो पल्नाइ पनि निर्माणमै छन् ।

द इकाेनाेमिक टाइम्सबाट अनुवाद

श्रोत: उर्जा खबर, २०१४/०९/२७

खोला सुके, कुलेखानी र आयातित विद्युतले माग धान्दै

नदी तथा खोलामा पानीको बहाव घट्दै गएपछि सञ्चालित विद्युतगृह पूर्ण क्षमतामा चलन हुन छोडेका छन् । देशमा निर्माण भएका अधिकांश आयोजना नदी प्रवाही (आरओआर) भएकाले पनि यो समस्या हरेक वर्ष दोहोरिन्छ । केन्द्रीय प्रणालीमा अहिले करिब हजार मेगावाट विद्युत् उपलब्ध छ । तर, आपूर्ति झन्डै १ हजार ३ सय पुगेको छ । हिउँदको समयमा उत्पादन आधा पनि हुँदैन । यही कारण नेपाल विद्युत् प्राधिकरणलाई माग र आपूर्ति मिलाउन हम्मै परेको छ । प्राधिकरणलाई अहिले माग अनुसार आपूर्ति मिलाउन कुलेखानी जलाशय (९२ मेगावाट) र भारतबाट आयातित विद्युत्मा भर पर्नु परेको छ । उच्च माग हुँदा वा साँझको समयमा भारतबाट ४ सय ४१ मेगावाटसम्म विद्युत् आयात भएको भार प्रेषण केन्द्रका प्रमुख विष्णुप्रसाद श्रेष्ठले जानकारी दिए । अनावश्यक बत्ती नबाल्नुहोस् : विद्युत् प्राधिकरण प्रणालीमा उपलब्धमध्ये आधा (५ सय मेगावाट) विद्युत् निजी क्षेत्रको योगदान हो । तर, उसका आयोजनाबाट अहिले करिब १ सय ९१ मेगावाटमात्र उत्पादन भएको छ । प्राधिकरणका आयोजनाको कूल उत्पादन ३ सय ८० मेगावाट छ । माग र आपूर्तिको यो फराकिलो खाल्टो पुर्न पनि भारतबाट विद्युत् आयात बाध्यता भएको छ । देशको सञ्चित डिजेल भनिएको कुलेखानी जलाशय अहिले दैनिक १५ घन्टासम्म सञ्चालन भइरहेको छ । आयातित विद्युत र कुलेखानीको भरमा प्राधिकरण सिंगो प्रणाली धान्न बाध्य छ । प्राधिकरणका अनुसार देशकै ठूलो विद्युतगृह १ सय ४४ मेगावाटको कालीगण्डकी 'ए' बाट ७० मेगावाटमात्रै उत्पादन भइरहेको छ । यस्तै, ७० मेगावाटको मरुयाङ्दी तथा ६९ मेगावाटको मध्यमरुयाङ्दीले क्रमशः ३८ र ३५ मेगावाट उत्पादन गरेका छन् । २१ मेगावाटको त्रिशूलीको उत्पादन पनि १२ मेगावाटमा झरेको छ । विद्युतगृहको उत्पादन घट्दा काठमाडौं उपत्यकाको माग भने बढेर ३ सय ३० मेगावाट पुगेको छ । साँझको समयमा माग बढ्दा आपूर्ति व्यवस्थापनमा निकै कठिनाई भएको श्रेष्ठले बताए । उत्पादन घटे पनि माग बढ्दा साँझको समयमा अधिक विद्युत् खपत हुने गरेको छ । यसैले अनावश्यक बत्ती नबालिदिन प्राधिकरणले आग्रहसमेत गरेको छ । यही समयमा बढी विद्युत् खपत गर्ने उपकरण नचलाउन पनि आग्रह गरिएको छ । उता भारतबाट गत वर्षभन्दा बढी विद्युत् आयात भइरहेको केन्द्रले जनाएको छ । गत वर्ष यही अवधिको तुलनामा अहिलेको आयात करिब ३५ प्रतिशत बढी रहेको श्रेष्ठले बताए ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/२७

जग्गाप्राप्ति ऐन, २०३४ र जलविद्युत्

कुमार पाण्डे

उपाध्यक्ष, इप्पान

कार्यकारी अध्यक्ष,

नेशनल हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड

कुमार पाण्डेको जन्म २०२३ सालमा धादिङ जिल्लामा भएको हो । उनले २०४८ सालमा अमेरिकाको ब्राउन युनिभर्सिटीबाट इलेक्ट्रिकल इन्जिनियरिङमा स्नातक र अमेरिकाको न्यूयोर्कस्थित रेन्सलियर पोलिटेक्निक इन्स्टिच्युट (आरपीआई)बाट व्यवस्थापन सङ्कायमा स्नातकोत्तर गरेका छन् । उनले विसं २०४८ पछि बुटवल पावर कम्पनी, लमजुङ विद्युत् विकास कम्पनी, हाइड्रो सोलुसन्स, नेशनल हाइड्रो पावर कम्पनीहरूमा इन्जिनियर, परामर्शदातादेखि आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनलगायत कामको अनुभव प्राप्त छन् । उनी २०७४ भदौदेखि नेशनल हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेडमा कार्यकारी अध्यक्षका रूपमा कार्यरत छन् ।

सम्पादकीय

छुट्टै जग्गा प्राप्ति ऐन जरूरी

विद्यमान जग्गा प्राप्ति ऐन २०३४ मा आएको हो । यो ऐन त्यतिबेलाको सरकारले विशेष गरी बाटो विस्तार, हस्पिटल निर्माण, हवाई मैदानलगायत सरकार तथा सरकारी संस्थानहरूले गर्ने विकासको कामका लागि आवश्यक जग्गा अधिग्रहण गर्न ल्याएको जस्तो देखिन्छ । अहिले निजीक्षेत्रले जलविद्युत् आयोजना निर्माण गरेका छन् । आयोजनहरूको विकाससँगै निजीक्षेत्रले पनि जग्गा अधिग्रहण गर्ने काम धेरै गरेको छ । तर, जलविद्युत् क्षेत्रका विविध पक्षका लागि उपयुक्त हुने किसिमको जग्गा प्राप्ति ऐन छैन ।

विद्युत् ऐनअनुसार विद्युत् कम्पनीले आयोजना निर्माण गरेको ३० देखि ३५ वर्षपछि सो आयोजना नेपाल सरकारलाई फिर्ता दिनुपर्छ । तर, हालको जग्गा प्राप्ति ऐन भने यस्ता प्रकृतिका आयोजनालाई जग्गा उपलब्ध गराउने अभिप्रायबाट आएको छैन । यसरी केही वर्ष निजीक्षेत्रले उपभोग गरी त्यसपछि सरकारलाई नै फिर्ता गरिने आयोजनाका लागि आवश्यक जग्गा कसरी उपलब्ध गराउने हो भन्ने विषय अहिलेको ऐनमा स्पष्ट छैन । त्यसैले यस्ता आयोजनालाई आवश्यक पर्ने जग्गा प्राप्त गर्ने, मुआब्जा निर्धारणलगायत फिर्ता गर्ने विधि ऐनमा स्पष्ट व्यवस्था गरिएको पनि छैन ।

प्रसारण लाइनका लागि आवश्यक जग्गा उपलब्ध गराउने विषय हालको ऐनमा छैन । प्रसारण लाइनको निर्माण गर्दा जग्गाको मूल्यमा कमी आउने तथा घडेरीको जग्गा काम नलाग्ने हुने भएकाले यस्ता खालका पूर्वाधार आयोजनाका लागि चाहिने जग्गाका लागि छुट्टै ऐनको व्यवस्था हुनुपर्छ । ऐनको कमीका कारण जलविद्युत् आयोजना र प्रसारण लाइन नै बन्न नसक्ने अवस्थामा छन् । अहिले निजी आयोजनाहरूले व्यक्ति व्यक्तिसँग मोलमोलाई गरेर जग्गा प्राप्त गर्दा आयोजना कार्यान्वयन ढिलो र खर्चिलो भइरहेको छ ।

जलाशययुक्त आयोजनाको हकमा पुनर्वास र मुआब्जाको कुनै व्यवस्था ऐनमा छैन । त्यसले गर्दा जग्गा प्राप्ति र आयोजना निर्माण असजिलो भएको छ । डुबान क्षेत्रमा परेर सम्पूर्ण घरबार गुमाउनेका लागि मुआब्जाको मात्र

व्यवस्था गरेर पुग्दैन । उनीहरूको परिवारको पुनर्वासको व्यवस्था नगरी आयोजना निर्माण गर्न प्रायः असम्भव भइसकेको छ । अतः यी सबै प्रयोजनका लागि नयाँ र छुट्टै ऐनको आवश्यकता छ । अन्तरराष्ट्रिय अभ्यास हेर्ने हो भने भारतमा ऐनले नै जग्गा प्राप्त गर्ने तरिका स्पष्ट तोकिएको छ । जलविद्युत् आयोजना तथा प्रसारण लाइन बनाउँदा चाहिने जग्गाको मुआब्जा तोकिएको र सरकारले त्यसको व्यवस्थापन गर्छ । विकसित देशहरूमा भू-उपयोग नीति लागू भएको हुन्छ । भू-उपयोग नीति भनेको कुन जग्गाको कसरी प्रयोग गर्ने भन्ने हो । जङ्गल हुने भनेको ठाउँमा जङ्गल हुन्छ, खेतीयोग्य जमीन भनेको ठाउँमा खेती लगाइएको हुन्छ । यस्ता देशमा सडक, प्रसारण लाइन जस्ता पूर्वाधारका लागि पनि पहिल्यै जग्गा छुट्याइसकिएकाले जग्गा प्राप्त गर्न कठिन हुँदैन । यदि जग्गा नछुट्याइएको भए पनि यस्ता पूर्वाधार मानव बस्तीबाट टाढा र कम असर पर्ने ठाउँबाट लैजान सकिने भएकाले त्यहाँ समस्या एकदम कम रहन्छ । तर, नेपालमा निजी जग्गा खोला, खेतीयोग्य, पर्ती जस्तो भए पनि घडेरी बनाउन सकिन्छ । जग्गा धनीले त्यही अनुसार मुआब्जा माग्ने गर्नुको कारण पनि त्यही हो । त्यसैले पनि जलविद्युत् क्षेत्रको विकासका लागि जग्गा प्राप्ति चुनौतीका रूपमा आएको छ । यस समस्याको समाधान नगर्ने हो भने न विद्युत् क्षेत्रमा लगानी आउँछ, न सरकारी क्षेत्रले न त स्थानीय निजी क्षेत्रले जलविद्युत् बनाउन सक्छ । यस्तै अवस्था रहने हो भने हामी विद्युत्मा परनिर्भर मात्र भइरहन्छौं । त्यसैले पनि देश जलविद्युत्को विकास गरेर आत्मनिर्भर भई अगाडि बढ्न अनुकूल जग्गा प्राप्ति ऐन आवश्यक छ ।

अन्तरराष्ट्रिय अभ्याससँग मिल्ने कानून आवश्यक

गुरुप्रसाद न्यौपाने

अध्यक्ष, अरूण भ्याली हाइड्रो पावर कम्पनी समूह

जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४मा जाग्गाको हदबन्दीको सीमा तोकिएको छ । तराईका जिल्लामा २५ बिगाहा खेतीका लागि तथा १ बिगाहा बसोवासका लागि र पहाडः हिमालमा ७५ रोपनी खेतीका लागि र ५ रोपनी बसोवासका लागि अधिकतम सीमा तोकिएको छ । योभन्दा बढी जग्गा व्यक्ति तथा संस्थाले राख्न पाउँदैन । जलविद्युत् आयोजना बनाउन यति जग्गाले पुग्दैन । जलविद्युत् कम्पनीहरूले तराईमा २५ बिगाहा र पहाड तथा हिमालमा ७५ रोपनी कम्पनीको नाममा र अन्य नपुगेको जग्गा सञ्चालक र कम्पनीका प्रमुख शेयरधनीहरूको नाममा राखेर काम गर्ने गरिएको छ । यसरी जग्गा अरूको नाममा राखेर काम गर्दा समस्या उत्पन्न हुनुका साथै झन्झटिलो पनि छ । सरकारी जग्गा लीजमा लिएर काम गर्ने प्रचलन छ र यसमा कुनै बन्देज छैन । सरकारी जग्गा भाडामा लिँदा राम्रो जग्गा नभएर नराम्रो जग्गा पनि पर्ने गरेको छ । जसमा खोलाको बगर, पहाड, खोंच आदि पर्ने गरेको छ । तर, निजी जग्गा खरीदमा भने समस्या हुने गरेको छ । जलविद्युत् आयोजना भन्नेबित्तिकै जमीनको मूल्य कयौं गुना बढी माग गर्ने गरिएको छ । लीजमा लिनुपर्ने सरकारी जग्गाको हकमा जिल्ला वन कार्यालय, क्षेत्रीय वन कार्यालय, वन विभाग, वन मन्त्रालय हुँदै मन्त्रपरिषद्को निर्णयको आवश्यकता पर्ने हुन्छ । यो प्रक्रिया पूरा गर्न लामो समय लाग्ने गरेको छ ।

अब बन्ने सरकारले सीधै प्रधानमन्त्रीको कार्यालयमा एक फाष्ट ट्याक एकाइ स्थापना गरी काम गरेमा छिटो हुने थियो । यसको उदाहरणका लागि श्रीलङ्कामा प्रधानमन्त्रीको कार्यालयमा रहेको फाष्ट ट्याक एकाइमा विदेशी तथा स्वदेशी लगानीकर्ताले निवेदन दिएपछि सोका आधारमा सरकारले जग्गा प्राप्ति, लाइसेन्स प्राप्तिलगायत प्रक्रिया बढाइदिन्छन् । यसले लगानीकर्ता र सरकारी कर्मचारीबीच देख भेट हुँदैन । त्यसले गर्दा ढिलाइ र आर्थिक चलखेल

हुन पाउँदैन । मलेशियाको एक उदाहरण प्रस्तुत गर्न चाहन्छु । त्यहाँ कागजविहीन प्रशासन संयन्त्रले काम गर्छ । निवेदन ईमेल र इण्टरनेटको सहायताबाट पठाउन सकिन्छ र सोको तत्कालमा जवाफ प्राप्त हुन्छ । अनलाइन प्रणालीबाट सबै काम हुन्छ । आफूले तिरेको भौचर स्क्यान गरेर पठाउनुपर्छ । त्यसपछि प्रक्रिया हुँदै काम अगाडि बढ्छ । नेपालको सन्दर्भलाई हेर्ने हो भने अप्राविधिक कर्मचारीको बाहुल्य छ । त्यसैले यस्तो सेवा तत्कालमा प्रदान गर्न नसक्ने देखिन्छ ।

अहिले नयाँ प्रकाशित भएको भूमिसम्बन्धी व्यवस्थामा पनि समस्या छ । त्यसको समस्याको जड भनेको जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४ र भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ मा रहेको हदबन्दीको व्यवस्थाले हो ।

विद्युत् आयोजना र ट्रान्समिशनलाइन निर्माणका लागि चाहिने जग्गा सरकारले उपलब्ध गराइदिनुपर्छ र सोको न्यूनतम मूल्य परियोजना विकास गर्नेले भुक्तानी गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्छ । जग्गाको सुव्यवस्था भएपछि मात्र परियोजना निर्माणको काम शुरू गर्नुपर्छ । यसैअनुसार जग्गा प्राप्ति ऐन र भूमिसम्बन्धी ऐनमा संशोधन गर्न आवश्यक छ ।

पहिलेको भन्दा धेरै झमेला भएको छ

सुरज ढुङ्गेल

कम्पनी सचिव, गर्जाड उपत्यका हाइड्रो पावर लिमिटेड

हदबन्दी जग्गा प्राप्ति विषयमा पहिला सोझै सम्बन्धित जिल्ला मालपोत कार्यालयमा निवेदन दिएर जिल्ला मालपोत कार्यालयबाट स्थलगत प्रतिवेदनसहित फाइल भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग हुँदै भूमिसुधार मन्त्रालयमा आएर मन्त्रीस्तरीय निर्णय भएपछि टुङ्गिने गरेको थियो । तर, अहिले विद्युत् विकासमा निवेदन दिएर ऊर्जा मन्त्रालय, भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन मन्त्रालय, भूमिसुधार तथा व्यावस्थापन विभाग हुँदै सम्बन्धित जिल्ला मालपोत कार्यालयबाट स्थलगत रिपोर्ट ल्याई भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन मन्त्रालयमा आएर टुङ्गिन्छ । पहिलेको भन्दा कानूनी झन्झट कम हुनुपर्नेमा अझ यसलाई लम्ब्याउने कारण विद्युत् कम्पनीलाई समस्या भएको छ । यसले धेरै कार्यालयमा फाइल बुझाउनुपर्ने भएको हुँदा समय धेरै लाग्ने गरेको छ । सरकारी कार्यालयम गएर फाइल अड्कने र त्यसले महिनाौं कुर्नुपर्ने कारणले जलविद्युत् आयोजनालाई धेरै समस्या पारेको छ । रूख कटान र जग्गा भोगाधिकारमा पनि वनका ऐन नियमहरू निकै कठोर रूपमा प्रस्तुत भइरहेको छ ।

राष्ट्रिय ऊर्जासङ्कट निवारण तथा विद्युत् विकास दशकसम्बन्धी अवधारणपत्र, २०७२ को पूर्ण कार्यान्वयन गर्न तथा सम्बन्धित ऐनहरू संशोधन गर्न सरकार उदासीन भएको र सरकार अस्थिर भएका कारणले प्रवर्द्धकलाई जलविद्युत् क्षेत्रमा समस्या नै समस्यामा पारिएको छ । तथापि अहिलेको निर्वाचनको परिणामलाई हेर्दा अबको सरकार स्थिर हुने देखिएकाले निश्चय नै ऊर्जाक्षेत्रको विकासमा वातावरण सहज हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

ऐन नयाँ बनाउन आवश्यक छ

खड्गबहादुर विष्ट

निवर्तमान अध्यक्ष, इप्पान

जग्गा प्राप्त ऐन, २०३४ धेरै पुरानो भएको छ । यसलाई अहिलेको बदलिँदो परिस्थितिअनुसार संशोधन गर्नुपर्छ । जग्गाको मूल्य निर्धारणलाई पनि समसामायिक बनाउनुपर्छ । जग्गाको हदबन्दी हटाउनुपर्छ । हदबन्दीका कारण सीमित जग्गाले जलविद्युत् आयोजना बनाउन नसकिने हुँदा र लाइसेन्सको समाप्तिपछि नेपाल सरकारलाई नै हस्तान्तरण गर्नुपर्ने हुँदा हदबन्दी लगाउनुको औचित्य छैन । अहिले बनेका जलविद्युत् आयोजनाहरूले आफ्नो कम्पनीको सम्पूर्ण स्वामित्व ३०/३५ वर्षपछि सरकारलाई बुझाउनुपर्ने प्रावधान छ । त्यसैले जग्गाको हदबन्दी राख्नु हुँदैन । तर, जग्गाको गलत प्रयोग रोक्न नयाँ बन्ने ऐनमा जलविद्युत् आयोजनाबाहेक अन्य प्रयोजनका लागि जग्गा प्रयोग गर्न नमिल्ने बनाउनुपर्छ । जग्गा प्राप्त निश्चित समयभित्र भइसक्नुपर्छ भनेर तोकिनुपर्छ । किनभने आयोजनाको समय सकिने निश्चित समय हुन्छ । त्यो समयभित्र काम गरिसक्नुपर्ने हुन्छ । जग्गा प्राप्तिसँगै समय व्यतीत भयो अन्य काममा समय लगाउन सकिँदैन । यसले आयोजना बनाउन धेरै समय लाग्छ । त्यसैले पनि जग्गा प्राप्त ऐन नयाँ बनाउनुपर्छ ।

ऊर्जा नीतिअनुरूप कानून बन्नुपर्छ

डा. आत्मराम घिमिरे

जलविद्युत् व्यवसायी

भूमिसम्बन्धी ऐन २०२१ मा जग्गासम्बन्धी हदबन्दीको व्यवस्था गरिएको छ । यसअनुसार पहाडमा ७५ रोपनी कम्पनी वा व्यक्तिले राख्न पाउने प्रावधान छ । अहिले पनि व्यक्तिको हकमा यो कानून लागू नै छ । तर, उद्योग तथा जलविद्युत् कम्पनीको हकमा ईआईए तथा डिजाइन प्रतिवेदनअनुसार आवश्यक पर्ने जग्गा भूमिसुधार मन्त्रालयबाटै स्वीकृति दिने व्यवस्था गरिएको छ । सो व्यवस्था केही महीनाअघि सरकारको निर्णयमा राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरेर प्रावधान गरिएको हो । जलविद्युत् कम्पनीको हकमा हदबन्दीभन्दा बढी जग्गा दिने भनेर राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरिनु सकारात्मक हो । यस्ता नियम आउनु जलविद्युत्को क्षेत्रमा राम्रो हो । नियम राम्रो बनेको छ, तर कार्यान्वयन राम्रो छैन । जग्गा प्राप्तिसन्दर्भमा वनको जग्गाको हकमा भने अहिले पनि झमेला नै छ । वनको जग्गाको हकमा जग्गा प्राप्त गर्दा वन मन्त्रालयले निर्णय गर्नुपर्ने वन ऐनमा छ । वातावरण मन्त्रालयको हकमा कागजात पुर्याएर पेश गरेमा समस्या छैन । राम्रो अध्ययन नगरी प्रतिवेदन बुझाएपछि समस्या आउने हो । केही समयअघि ऊर्जा नीति बनेको छ । तर, कानूनको अभावमा कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । ऊर्जा नीति लागू गर्न तुरुन्त कानून निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनुपर्छ ।

वन ऐनले समस्या पारेको छ

किरण मल्ल

अध्यक्ष, युनियन हाइड्रोपावर लिमिटेड

जग्गा प्राप्त ऐन, २०३४ मा भएको व्यवस्थाअनुसार वनको जग्गा प्राप्त गर्दा समस्या छ । वन ऐन, २०४९ मा जग्गा प्राप्त गर्दा अर्को जग्गा किनेर दिनुपर्ने प्रावधान रहेको छ । वन ऐनमा १ ओटा रूख काट्दा २५ ओटा रूख लगाउनुपर्ने प्रावधान छ । त्यस्तै व्यक्तिगत जमिनमा पनि आफ्नै किसिमको झमेला रहेको छ । गाउँघरमा सस्ता जग्गाको पनि बढी मूल्य पाउने आसमा बढी मूल्य माग गर्ने परिपाटीको विकास हुँदै गएको छ । जलविद्युत् बनाउन सजिलो छैन । निजी जग्गा प्राप्त गर्न प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा गाउँपालिकाका पदाधिकारी हुँदै मन्त्रालयसम्म गुहार्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ । व्यक्तिगत जग्गाबाट प्रसारण लाइन लाने सन्दर्भमा ठूलै समस्या रहेको छ । मूल्याङ्कनमा पनि समस्या छ । पर्ती जग्गालाई महँगो घडेरीको भाउमा दिनुपर्ने बाध्यता विद्युत् कम्पनीलाई छ । मूल्याङ्कनको कुनै आधार छैन । जग्गा प्राप्तिलाई सरकारले सहज नबनाइदिने हो भने जलविद्युत् कम्पनीले काम गर्न सक्ने अवस्था छैन । जलविद्युत् कम्पनीमा समस्या नै समस्या रहेको छ । त्यसमा जग्गाको हदबन्दीले पनि थप समस्या पारेको छ ।

पृष्ठ संयोजन: भवनाथ प्याकुरेल

श्रोत: अमियान, २०७४/०९/२८

सानीमा हाइड्रोपावरको छैटौं वार्षिक साधारणसभा

सानीमा हाइड्रोपावरको छैटौं वार्षिक साधारणसभा शुक्रवार स्मार्ट क्याफे एण्ड ब्याङ्कवेट धुम्बराङमा भैरहेको छ । सभाले साधारण सदस्यबाट दुई सदस्य नियुक्तसँगै सानीमा हाइड्रो पावरलाइ गाभ्ने प्रस्ताव पारित गर्ने छ ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/२८

आरओआरलाई फेरि 'टेक अर पे'

आरओआर (नदीप्रवाही) जलविद्युत् आयोजनाहरूका लागि फेरि टेक अर पे (उत्पादित सबै विद्युत्को भुक्तानी गर्नुपर्ने) तयारी भइरहेको छ । यसका लागि नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र ऊर्जा मन्त्रालय गृहकार्यमा जुटेको जानकारी प्राप्त भएको छ । आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को बजेटले ७ वर्षमा १७ हजार मेगावाट (मेवा)विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । सोही आधारमा 'टेक अर पे' पुनः खोल्न लागिएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका प्रवक्ता प्रबल अधिकारीले बताए । ऊर्जासङ्कट निवारण कार्ययोजनाले निर्धारण गरेको इनर्जी मिक्सकै प्रतिशतलाई आधार मानी टेक अर पे खोल्ने तयारी गरिएको उनले जानकारी दिए । 'कार्ययोजनाले तय गरेको १० हजार मेवाको ३० प्रतिशतको आधारमा ३ हजार मेवा पूरा भएपछि टेक अर पे रोकिएको हो,' उनले भने, 'तर, १७ हजार मेवालाई अघि बढाउँदा उक्त मोडलमा ५ हजार १ सय मेवा समेट्न सकिनेछ ।'

यस आधारमा हाल टेक अर पे सिद्धान्तमा विद्युत् खरीद सम्झौता (पीपीए) भएका ३ हजार मेवामा थप २ हजार १ सय मेवा पनि जोडिने भएका छन् । टेक एण्ड पे सिद्धान्तमा मात्र पीपीए हुँदा प्रवर्द्धकहरू मर्कामा पर्ने भन्दै निजीक्षेत्रले टेक अर पेको व्यवस्था माग गर्दै आएको थियो ।

चालू आवमा ४३ प्रतिशत मात्र विद्युत् उत्पादन हुने

चालू आर्थिक वर्षमा उत्पादन हुने लक्षितमध्ये ४३ प्रतिशत २ मात्र विद्युत् उत्पादन हुने भएको छ । निर्माणधीनमध्ये यो आर्थिक वर्षमा २७ जलविद्युत् आयोजना सम्पन्न हुने अपेक्षा गरिएको थियो, जसको कुल जडितक्षमता करीब २ सय ५० मेगावाट हुन आउँछ । तर, नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले गरेको पछिल्लो पुनरवलोकनले कुल १ सय ८ मेवा मात्र विद्युत् उत्पादन हुने देखिएको छ । चालू आर्थिक वर्षको छैटौँ महीना लाग्दासम्म जम्मा आठओटा आयोजना मात्र राष्ट्रिय प्रसारणमा जोडिएका छन् । आगामी ६ महीनामा बाँकी रहेका १९ ओटै आयोजना निर्माण सम्पन्न भई सञ्चालनमा आउने सम्भावना नरहेको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका प्रवक्ता प्रबल अधिकारीले बताए ।

'पुनरवलोकन गर्दा प्रारम्भिक अनुमानभन्दा १ सय ४२ मेगावाट कम विद्युत् यो आर्थिक वर्षमा उत्पादन हुने देखिन आएको छ, अधिकारीले भने, 'पानी, प्रविधि, जग्गा, कण्ड्याक्टरलगायत विभिन्न पक्षसँग काम गर्नुपर्ने यो क्षेत्र अनुमान गरेकै आधारमा परिणाम नआउने धेरै सम्भावना हुन्छ ।' यो आर्थिक वर्षको हालसम्म निजीक्षेत्रका आठओटा जलविद्युत् आयोजना सञ्चालनमा आएका छन् । यिनको कुल जडितक्षमता ३९ मेवा रहेको छ ।

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७४/०९/२८

पश्चिम सेती आयोजना अन्योलमा

विकास थापा

विभिन्न बहानाबाजी देखाएर अतो थाप्दै आएको चाइना श्री गर्जेज इन्टरनेसनल (सीटीजीआई) ले निर्माणसम्बन्धी 'कार्ययोजना पठाइरहनुको अर्थ छैन' भन्दै सरकारलाई पत्राचार गरेपछि जलाशययुक्त पश्चिम सेती (७५० मेगावाट) को भविष्य अन्योलमा परेको छ। 'आयोजना निर्माणसम्बन्धी कार्य योजना' पठाउनुको कुनै तुक नरहेको भन्दै सीटीजीआईले पश्चिम सेती समन्वय गरिरहेको लगानी बोर्डलाई अधिल्लो साता पत्राचार गरेपछि दुई दशकभन्दा बढी प्रतीक्षित आयोजना विघटनको संघारमा पुगेको छ। गत अक्टोबरमा लगानी बोर्डले सीटीजीआईले निर्माण तालिका र समय उल्लेख गर्दै 'कार्य योजना' छिटो पेस गर्न पत्राचार गरेको थियो।

उक्त पत्रको जवाफ दिँदै सीटीजीआईले प्रमुख रूपमा दुई वटा विषयमा सरकारले निर्णय गर्न नसकेको भन्दै आयोजनाबाट विमुख हुन लागेको हो। उसले लेखेको पत्रानुसार हाल विद्युत् प्राधिकरणले कायम गरेको जलाशययुक्त आयोजनाको विद्युत् खरिद दर र उसले हालसम्म गर्दै आएको खर्चको पुँजीकरणलाई मुख्य मुद्दा बनाएको लगानी बोर्डका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत महाप्रसाद अधिकारीले बताए। उनका अनुसार हाल प्राधिकरणले लागू गरेको भनिएको जलाशययुक्तको विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) दरले आयोजना पश्चिम सेती 'लगानीयोग्य नहुने' दाबी सीटीजीआईको छ। त्यसैगरी अर्को मुख्य चासोका रूपमा रहेको उसले हालसम्म गरेको ८० करोड रुपैयाँ लगानीलाई राष्ट्र बैंकले पुँजीकरण नगरिदिएकाले समस्या परेको उल्लेख छ।

गत कात्तिक ३० गते विद्युत् प्राधिकरणसँग संयुक्त लगानी सम्झौता (जेभीए) गरेको सीटीजीआईले प्राधिकरणलाई सोध्दै नसोधी पीपीए दरबारे लगानी बोर्डलाई पत्राचार गरेको हो। प्राधिकरणले लागू गरेको पीपीए दर परिवर्तन गर्न नसकिने र उक्त दरभन्दा बाहिर गएर प्राधिकरणले पीपीए गर्ने सम्भावना र लचकता नदेखाएकाले पश्चिम सेती लगानी अयोग्य रहेको निष्कर्षमा सीटीजीआई पुगेको हो।

प्राधिकरणले हाल लागू गरेको जलाशययुक्त (विदेशी र स्वदेशी दुवै आयोजनाका लागि) हिउँदमा प्रतियुनिट १२ रुपैयाँ ४० पैसा र वर्षायाममा ७ रुपैयाँ १० पैसा छ। यसमा पनि ५० प्रतिशतभन्दा बढी वर्षायामको ऊर्जा भयो भने जति प्रतिशतले कमी भएको हो त्यति नै पीपीए दरमा कमी आउने प्राधिकरणको नीति छ।

त्यसैगरी, सरकारले लागू गरेको नीतिमा जलविद्युत् आयोजनामा पुँजीको प्रतिफल दर (रिर्टन अन इक्विटी) १७ प्रतिशतभन्दा बढी नाघ्न नहुने, आयोजनामा ऋणको अंश घटीमा ८० प्रतिशत मात्र हुनुपर्ने, डलर पीपीए ऋण अवधि वा बढीमा १० वर्षसम्मका लागि मात्र हुनुपर्ने छ। 'सीटीजीआईले पीपीए नीतिमा प्राधिकरणले लचकता नदेखाएकाले आयोजना अयोग्य भएको' अवगत गराएको छ। आयोजना नै लगानीयोग्य नभएपछि संयुक्त कम्पनी दर्ता गर्ने र आयोजनाको विस्तृत प्रतिवेदन अद्यावधिक गर्नुको अर्थ नभएको सीटीजीआईले उल्लेख गरेको छ। 'आयोजना लगानीयोग्य नभएकाले यो यो समयमा यो यो काम गर्न (कार्य योजना) दिनुको औचित्य छैन', पत्रमा छ। सरकारका यी नीतिगत बन्दोबस्तीले गर्दा सीटीजीआई लगानी नगर्ने मनस्थितिमा पुगेको प्राधिकरणका एक अधिकारीले बताए।

तत्कालीन ऊर्जासचिव सुमनप्रसाद शर्माको पालामा तय भएको यो दरलाई नै प्राधिकरणले 'गुरुमन्त्र' मान्दै आएको छ। 'सरकारले दिएको पीपीए दर नीति हामी तत्काल परिवर्तन गर्न सक्ने अवस्थामा छैनौं', प्राधिकरणका ती अधिकारीले भने।

यता लगानी बोर्डका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत अधिकारीले भने बोर्डले चिनियाँ कम्पनी सीटीजीआईसँग कार्य योजना मागेको र उसले पीपीए दर र लगानीको पुँजीकरणको मुद्दालाई पुनः उठाएको बताए। 'सीटीजीआईको पत्र आएपछि बोर्डले बुधबार पुनः पत्राचार गरिसकेको छ', अधिकारीले बिहीबार अन्नपूर्णसँग भने, 'हामी समाधान गर्ने प्रयासमा छौं, के-के कुराको समाधान गर्नुपर्ने हो भनी सोधेका छौं।' अधिकारीले भने, 'मैले नै राष्ट्र बैंकसित समन्वय गरी उसले गरेको खर्चको पुँजीकरणका लागि प्रयास गर्दै आएको छु।'

सीटीजीआईले पश्चिम सेतीमा ७५ प्रतिशत र प्राधिकरणले २५ लगानी गर्ने सम्झौता गत कात्तिक ३० गते भएको थियो। सम्झौता भएयता लगानी बोर्डले कार्य योजना पेस गर्न सीटीजीआईलाई ताकेता गर्दै आइरहेको छ। ६ वर्ष सात महिनामा निर्माण सम्पन्न हुनेगरी भएको सम्झौतामा यो आयोजनाको कुल लागत निर्माण अवधिको ब्याजसमेत जोड्दा एक अर्ब ८१ करोड अमेरिकी डलर (हालको मूल्यमा एक खर्ब ८१ अर्ब रुपैयाँ) छ। निर्माण अवधिको ब्याजबाहेक आयोजना लागत एक अर्ब ४० करोड डलर छ।

मन्त्रिपरिषद्ले सन् २०१२ को २९ अगस्टमा सीटीजीआईलाई पश्चिम सेती निर्माण-सञ्चालन-हस्तान्तरण (बुट) मोडलमा दिने गरी अनुमोदन गरेको थियो। मन्त्रिपरिषद्ले स्वीकृत गरेयता सीटीजीआईले लगानी बोर्ड, ऊर्जा मन्त्रालयलाई ऊर्जा बजार, ऊर्जाको बिक्रीमूल्य, स्थानीयलाई दिने सेयर, आयोजनाको जडित क्षमतालगायत दर्जनों मुद्दाबारे स्पष्ट हुन चाहेको भन्दै सम्झौता गर्न आनकानी गरेको थियो। सरकारले उसले राखेका सबै जिज्ञासा लिखित रूपमा उपलब्ध गराए पनि संयुक्त उपक्रम सम्झौताका लागि तयार थिएन।

यो आयोजना अस्ट्रेलियन इन्जिनियरिङ कम्पनी स्मेकले १६ वर्षसम्म लाइसेन्स लिएर निर्माण गर्न सकेको थिएन। भारतीय बजारलाई लक्ष्य गरी आयोजना विकास गरे पनि भारतमा उसको बिजुली खरिदको सुनिश्चितता नभएकाले एसियाली विकास बैंक (एडीबी) लगायत बहुपक्षीय निकायले हात झिकेपछि आयोजना अलपत्र परेको थियो। झलनाथ खनाल नेतृत्वको सरकारले खारेज गरी माओवादीले नै ऊर्जामन्त्रालय नेतृत्व गरेका बेला पश्चिम सेती पनि बिनाप्रतिस्पर्धा सीटीजीआईलाई दिइएको थियो।

श्रोत: उर्जा खबर, २०१४/०९/२८

तल्लो मोदीको बिजुली आउन अझै ६ महिना लाग्ने

पर्वतमा निर्माणाधीन २० मेगावाटको तल्लो मोदी जलविद्युत् आयोजनाबाट बिजुली उत्पादन सुरु हुन अझै ६ महिना लाग्ने भएको छ । ९५ प्रतिशत निर्माण पूरा भएको आयोजनाको हाइड्रो तथा इलेक्ट्रो मेकानिकल उपकरण जडानको काम नसकिएकाले समय लाग्ने भएकाे हाे । गत साउनमै उत्पादन सुरु गर्ने तालिका भए पनि सुरुडमा समस्या आएर निर्माण अवधि लम्बिँदा एक वर्ष ढिलो भएको आयोजना प्रमुख पवन यादवले बताए । 'गत साउनमा बिजुली बाल्न सम्भव नभएपछि पुसको तालिका थियो,' उनले शुक्रबार ऊर्जा खबरसँग भने, 'अहिले चैतको लक्ष्य राखेर काम गरिरहेका छौं । उपकरण जडानको काम धेरै बाँकी रहेकाले असारसम्म पुग्ने अनुमान छ ।' उनका अनुसार हाइड्रो तथा इलेक्ट्रो मेकानिकल उपकरण जडान गर्न अझै ३ महिना लाग्ने देखिएको छ । आयोजनामा उपकरण जडान गर्ने ठेकेदारबीच समन्वय अभावले अवधि लम्बिएको छ । सुरुडमा कंक्रीटिडको काम पूरा भएकाले एक महिनाभित्र ठेकेदारले हस्तान्तरण गर्ने पनि उनले बताए । मोदी इनर्जी प्रालिले निर्माण गरिरहेको आयोजना ९५ प्रतिशत पूरा भएको छ । आयोजनाको हेडवर्क्सम ९९ प्रतिशत काम पूरा भएको यादवले जानकारी दिए । आयोजनाबाट वार्षिक ११७.९९ गिगावाट घन्टा विद्युत् उत्पादन हुनेछ । उत्पादित विद्युत् ४.२ किलोमिटर दूरीको १३२ केभी प्रसारण लाइनमार्फत मोदी सबस्टेसनमा जोडिनेछ । २०६९ सालबाट निर्माण सुरु भएको आयोजना पूरा गर्न ४ अर्ब ६२ करोड रुपैयाँ खर्च हुने अनुमान छ । ३ अर्ब ५० करोड रुपैयाँ लागत अनुमान गरिए पनि आयोजनाको सुरुडमा समस्या हुँदा लागत बढेको हो ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/२८

१० वर्षमा ४० हजार मेगावाटको लक्ष्य

‘१० वर्षमा ४० हजार मेगावाट’ विद्युत् उत्पादनको मुख्य लक्ष्य राखेर आगामी माघमा नेपाल पावर इन्भेष्टमेन्ट समिट २०१८ हुने भएको छ । आगामी माघ १३ देखि १५ सम्म (जनवरी २७-२९) ऊर्जा विकास परिषद् (ईडीसी) को आयोजनामा पावर समिट हुन लागेको हो । १० वर्षमा ४० हजार मेगावाट जलविद्युत् आयोजनाको मुख्य लक्ष्यसहित विश्वका प्रतिष्ठित कम्पनीहरू र लगानीकर्ताहरूको संलग्नतामा पावर इन्भेष्टमेन्ट समिट आयोजना गर्न लागेको परिषद्का अध्यक्ष सुजीत आचार्यले जानकारी दिए ।

“आयोजनाको लागि आवश्यक लगानी जुटाउने गरी समिटमा ५ अर्बदेखि २० खर्बसम्मको प्रतिवद्धता आउने लक्ष्य छ,” उनले भने, “१० वर्षमा ४० हजार मेगावाट विद्युत् निर्माण गर्न सकिन्छ, त्यसको लागि लगानी जुटाउन सकिन्छ ।” उनका अनुसार नेपालमा लगानीका लागि योग्य आयोजनाका प्रवर्द्धक र नेपालमा लगानी गर्न चाहाने विदेशी लगानीकर्ताबीच प्रत्यक्ष साक्षात्कार हुने समिटमा यसबारे विस्तृत रूपमा छलफल तथा लगानी जुटाउने योजनाबारे समेत कार्यक्रम हुनेछ । विश्वका प्रतिष्ठित कम्पनीका लगानीकर्तासहित ५ सय कम्पनी सहभागी हुने समिटमा सरकार, निजी क्षेत्र र विकास साझेदारसमेत सहभागी हुनेछन् । अन्तर्राष्ट्रियस्तरका तालिमहरू समेत हुने समिटमा इन्टरनेसनल सेन्टर फर हाइड्रोपावर नर्वे, विश्वकै दोस्रो ठूलो कम्पनी नारी स्टेट ग्रिड अफ चाइनालगायत सहभागी हुन लागेका छन् । यसैगरी समिटमा विश्वकै प्रतिष्ठित ऊर्जा विज्ञ र अनुसन्धानदाता समेत सहभागी हुन लागेको परिषद्ले जनाएको छ । परिषद्ले नेपाल जलविद्युत् लगानीका लागि उपयुक्त थलो भएको बताउँदै शून्य प्रतिशत आयकर, शतप्रतिशत लगानी फिर्ता र फाइदा, डलरमा विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) लगायतका सुविधा रहेको जनाएको छ । २५ प्रतिशत प्रतिफल पाउने र विद्युत् खरिद दर (पीपीए)मा समेत विश्वकै सवैभन्दा बढी रहेको नेपालमा केही चुनौती भए पनि लगानीका लागि उपयुक्त क्षेत्र भएको बताउँदै परिषद् अध्यक्ष आचार्यले आफूले ८० खर्ब लगानी नेपालमा जुटाउन सक्ने दाबी गरे । यसअघि परिषद्ले सन् २०१६ मा समेत पावर समिटको आयोजना गरेको थियो । पहिलाको समिट विदेशी लगानीकर्ताहरूलाई स्वागतमा सीमित भएको र अव हुने समिट वास्तविक लगानी जुटाउनका लागि केन्द्रित हुने तथा भविष्यमा लगानीकर्ता देशहरूमा गएर समिट गर्ने लक्ष्य राखेको अध्यक्ष आचार्यले जानकारी दिए ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/२८

‘१७ हजार मेगावाट स्वदेशी लगानीबाटै’ प्रथम

सरकारले अघि सारेको ७ वर्षमा १७ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्यका लागि स्वदेशी लगानीबाटै सम्भव हुने योजनासहितको कार्यपत्र प्रथम भएको छ ।

हिमालयन हाइड्रो एक्सपो २०१८ मा भएको प्रतिस्पर्धामा विदेशी लगानीकर्ता र दाताहरूको भर नपरी स्वदेशी लगानीमै जलविद्युत् सम्भव भएको कार्यपत्र प्रथम भएको हो । साउथ वेस्टर्न विजनेस कलेजका विद्यार्थीले प्रोडक्ट एन्ड सर्भिसबारे तयार पारेको कार्यपत्रमा १७ हजार मेगावाट जलविद्युत् उत्पादनका लागि रेमिट्यान्स तथा आन्तरिक स्रोतबाट गर्न सकिने लगानीको खाका उल्लेख छ । सरकारी कर्मचारी, विद्यार्थी, रेमिट्यान्स र प्रत्येक घर परिवारको संलग्नताबाट स्वदेशी लगानीमै जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्न सकिने योजनासहितको कार्यपत्र प्रतिस्पर्धामा प्रस्तुत गरेका थिए । प्रतिस्पर्धामा कलेजमा बीबीए पाचौं सेमेस्टरमा अध्ययनरत सविन तामाङ, स्मृति श्रेष्ठ, प्रतीक्षा लोहनी, आशिष गुरुङ, सदिका ढकाल तथा तेस्रो सेमेस्टरमा अध्ययनरत अनुशा राजभण्डारी र प्रियंका कोइराला सहभागी थिए ।

पहिलो स्थान प्राप्त गरेका विद्यार्थीहरूलाई साउथ वेस्टर्न विजनेस कलेजले सम्मान गरेको छ । बिहीबार विजेताहरूलाई एक कार्यक्रमका बीच कलेजका अध्यक्ष कृष्णबहादुर कार्की र प्रिन्सिपल डा. जयहरिराज पाण्डेले प्रमाणपत्र प्रदान गरेका थिए ।

पुस २१ गतेदेखि २३ गतेसम्म राजधानीको भृकुटीमण्डपमा सञ्चालन भएको एक्सपोमा उनीहरूले आफ्नो योजना प्रस्तुत गरेका थिए । उनीहरूले यस विधामा एक दर्जन बढी कलेजका प्रतिस्पर्धीहरूलाई पछि पार्दै पहिलो स्थान हासिल गरेका हुन् ।